

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ
ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΞΑΓΟΡΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ»

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΧΟΝΔΡΟΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΙΩΑΝΝΑ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2003

ΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΟΜΑΔΙΚΕΣ ΑΠΟΛΥΣΕΙΣ

Μέχρι πρόσφατα οι επιχειρηματικές αποφάσεις απασχολούσαν κυρίως τους οικονομολόγους, αναλυτές των επιχειρήσεων, φοροτεχνικούς και δικηγόρους επιχειρήσεων ως οικονομικά φαινόμενα. Στις μέρες μας οι επιχειρηματικές αποφάσεις, που εξετάζονται πλέον υπό το πρίσμα της διεθνοποιημένης οικονομίας, δεν έχουν μόνο οικονομική αλλά και κοινωνική διάσταση. Αυτό πλέον που καλούμεθα, σε ένα νέο οικονομικό σύστημα, είναι να εξετάσουμε την καλύτερη χρήση των διαθέσιμων συντελεστών παραγωγής. Τα οικονομικά θέματα είναι και κοινωνικά θέματα γιατί οι ιδιοκτήτες των συντελεστών παραγωγής είναι η παγκόσμια κοινωνία.

Για να κατανοήσουμε καλύτερα τις πολυδιάστατες πλέον επιχειρηματικές αποφάσεις και τις επιπτώσεις τους στην κοινωνία, θα πρέπει να γνωρίζουμε εκείνες τις παραμέτρους που κατά κανόνα οδηγούν σε θετικά και σε αρνητικά κοινωνικοοικονομικά αποτελέσματα π.χ. μείωση απόδοσης απασχολούμενων συντελεστών παραγωγής, δημιουργία ανεργίας.

Στο παρόν πόνημα θα προσπαθήσουμε να εξετάσουμε το πλαίσιο λειτουργίας των επιχειρήσεων απομονώνοντας μια επιχειρηματική απόφαση: «την συνεργασία των επιχειρήσεων» και μια κοινωνική διάσταση «την απασχόληση».

Με σκοπό την καλύτερη επικοινωνία και τη δημιουργία σαφούς αλλά ευκρινούς εικόνας για την επίπτωση ή όχι των επιχειρηματικών συνεργασιών, με τη μορφή ενοποιήσεων, εξαγορών, συγχωνεύσεων, στην απασχόληση των συνεργαζομένων εταιρειών προ και μετά της συνεργασίας τους θα ακολουθήσουμε την ακόλουθη δομή:

(α) Ορισμοί και διακρίσεις ανάμεσα στις διάφορες δυνητικές

μορφές συνεργασίας επιχειρήσεων.

(β) Σύντομη αναφορά στις οικονομικές θεωρίες που αιτιολογούν - ερμηνεύουν το φαινόμενο των συνεργασιών επιχειρήσεων.

(γ) Συμπεράσματα - Προτάσεις για νέα έρευνα.

A. Μορφές Συνεργασίας Επιχειρήσεων

Η χρήση εξειδικευμένης ορολογίας από κάθε επιστημονικό πεδίο αφενός δημιούργησε συνθήκες καλύτερης και ταχύτερης επικοινωνίας ανάμεσα στους «επαίοντες» κάθε επιστήμης, αφετέρου δυσχέρανε ευκρινώς την επικοινωνία ανάμεσα σε επιστήμονες που υπηρετούν το κοινωνικό σύνολο από διαφορετικό γνωστικό αντικείμενο. Η παράθεση κάποιων εκλαϊκευμένων ορισμών περί των μορφών συνεργασίας επιχειρήσεων αποσκοπεί μονάχα στη δημιουργία θετικού κλίματος «πολυγνωστικής» (multidisciplinary) ανάλυσης του φαινομένου «συνεργασίας» επιχειρήσεων.

Όταν για παράδειγμα έχουμε μια επιχείρηση «Α» και μια επιχείρηση «Β» οι οποίες έχουν συναφή μεγέθη, δραστηριοποιούνται στον ίδιο κλάδο επιχειρηματικής δραστηριότητας και αποφασίσουν να συνεργασθούν δημιουργώντας μια νέα επιχείρηση - νομικό πρόσωπο «Γ», τη μορφή αυτή συνεργασίας ορίζουμε ως «Ενοποίηση» (Merger).

Ωστόσο όταν μια επιχείρηση «Α», σαφώς μεγαλύτερη από μια άλλη επιχείρηση «Β», προβαίνει στην εξαγορά του πλειοψηφικού ή του πακέτου «ελέγχου» της «Β» τότε η συνεργασία αυτή καλείται «Εξαγορά» (Acquisition) εφόσον η κάθε μια διατηρεί τη νομική της αυτοτέλεια, αλλά αλλάζει το ιδιοκτησιακό καθεστώς. Αν η εξαγορά της «Β» από την «Α» οδηγήσει σε πλήρη απορρόφηση του νομικού προσώπου «Β» από την «Α» τότε θεωρούμε τη συνεργασία ως «Απορρόφηση» (Takeover). Τέλος, αν η εξαγορά της «Β» από την «Α» γίνει μέσω διαδικασιών εξαγοράς πακέτου μετοχών που συναντά την αντίσταση των λοιπών

μετόχων και ολοκληρωθεί η απορρόφηση, η συνεργασία αυτή χαρακτηρίζεται ως «εχθρική εξαγορά» (Hostile Takeover).

Πλέον των προαναφερομένων μορφών συνεργασίας που αφορά συνεργασίες νομικών προσώπων, θα μπορούσε κανείς να καταγράψει και μορφές συνεργασίας που οδηγούν στην αλλαγή του ιδιοκτησιακού καθεστώτος μιας επιχείρησης, προερχόμενη είτε από τους «Διαχειριστές» (Management Buy-Out) είτε από τους «Δανειστές» (Leveraged Buy-Out).

Όπως έλεγαν οι Berle & Means το 1932 υπάρχει και θα πρέπει να υπάρχει στις «σύγχρονες» επιχειρήσεις σαφής διαχωρισμός ανάμεσα στο ιδιοκτησιακό καθεστώς και στο Management - Διαχείριση μιας επιχείρησης.

Όταν η Διοίκηση μιας επιχείρησης, για λόγους που θα ερμηνεύσουμε αργότερα, κάνει προσφορά και εξαγοράζει το πακέτο μετοχών ελέγχοντας την εταιρεία, τη μορφή αυτή ορίζουμε ως «Εξαγορά από τους Διαχειριστές - Managers» (Management Buy-Out). Αν τη θέση των Managers λάβουν οι πιστωτές μιας εταιρείας αναλαμβάνοντας τον έλεγχο και διοίκησή της τότε αναφερόμαστε σε «Εξαγορά από Πιστωτές» - (Leveraged Buy-Out).

B. Πώς οι οικονομικές θεωρίες ερμηνεύουν το φαινόμενο των συνεργασιών επιχειρήσεων.

Όπως απεικονίζεται και στο Διάγραμμα 1 το σύνολο της ακαδημαϊκής έρευνας πάνω στο θέμα των συνεργασιών επιχειρήσεων, από μικρό και μακροοικονομική προσέγγιση, διαμορφώνει δύο μεγάλες Ομάδες Θεωρητικών Προσεγγίσεων.

Η Ομάδα Α, θεωρεί ότι οι συνεργασίες επιχειρήσεων είναι «οχήματα - μέσα» για την επίτευξη μακροχρόνιων επιχειρηματικών στόχων.

Η Ομάδα Β, θεωρεί ότι οι συνεργασίες επιχειρήσεων είναι εργαλεία για να ανταποκρίνονται οι επιχειρήσεις σε εξωεπιχειρησιακές μεταβολές.

Για την κατανόηση των γενικών αυτών θεωρήσεων περί του σκοπού που χρησιμοποιούνται οι συνεργασίες επιχειρήσεων από τις τελευταίες θα ανατρέξουμε στις μικροοικονομικές θεωρίες που αντίστοιχα στηρίζουν το θεωρητικό υπόβαθρο κάθε Ομάδας.

Η Ομάδα «Α» (Συνεργασίες - Μέσα για την επίτευξη μακροχρόνιων επιχειρηματικών στόχων) θεωρητικά υποστηρίζεται: α) από τη Νεοκλασική Θεωρία (Ομάδα Α1) και β) από τη Managerial Theory (Ομάδα Α2).

Οι Νεοκλασικοί προβάλλοντας ως υπέρτατο στόχο λειτουργίας της επιχείρησης τη μεγιστοποίηση του κέρδους υποστηρίζουν ότι οι συνεργασίες επιχειρήσεων δημιουργούν αύξηση της αποτελεσματικότητας - διαχείρισης των συντελεστών παραγωγής των συνεργαζομένων εταιρειών. Δημιουργούν δηλαδή όπως υποστηρίζουν οι: Scherer et al (1986), Ansoff (1965), Archer and Faerber (1966), Weston (1970), Williamson (1978). Χρηματοοικονομικές Συνεργίες των Επιχειρήσεων (Financial Synergies). Άλλοι ερευνητές, όπως οι Hopkins (1987), Teece (1980), Stewart et al (1984) της ίδιας οικονομικής θεωρίας (Νεοκλασικοί), υποστηρίζουν ότι τα κίνητρα των συνεργασιών επιχειρήσεων είναι «λειτουργικές συνεργίες» (operational synergies) ή «διαχειριστικές συνεργίες», Manne (1965) (managerial synergies).

Ανεξάρτητα των κινήτρων που υποστηρίζουν οι διάφοροι ερευνητές της Ομάδας Α1 συγκλίνουν στην αποδοχή της άποψης ότι οι συνεργασίες εταιρειών δημιουργούν ή επιδιώκουν οικονομίες κλίμακος.

Οι ερευνητές της Ομάδας Α1 που υιοθετούν τις αρχές της «managerial theory of the firm» υποστηρίζουν ότι οι συνεργασίες εταιρειών γίνονται για να «μειώνουν τον επιχειρηματικό κίνδυνο»

(Risk Reduction).

Ιδιαίτερα, οι Gupta and Govindarajam (1986), Hambrick and MacMillan (1985), Porter (1985, 1987) υποστηρίζουν ότι οι συνεργασίες οδηγούν σε «διαφοροποίηση του επιχειρηματικού κινδύνου» και συνεπώς συμβάλλουν στην κερδοφορία των επιχειρήσεων.

Ωστόσο, οι ερευνητές της Ομάδας Α2 υποστηρίζουν ότι οι συνεργασίες εταιρειών συμβάλλουν στη μείωση του επιχειρηματικού κινδύνου και στην αύξηση της αποτελεσματικότητας των απασχολούμενων συντελεστών παραγωγής (Risk Reduction / Efficiency Studies).

Οι ερευνητές της Ομάδας Β (Συνεργασίες Επιχειρήσεων - Επιχειρηματικά Εργαλεία ανταπόκρισης σε εξωγενείς μεταβολές), όπως οι Prais (1976), Reinganum and Smith (1983), Aaronovitch and Sawyer (1975), Hannah and Kay (1977) υποστηρίζουν ότι οι συνεργασίες εταιρειών αποσκοπούν στη διαμόρφωση υψηλότερης διαπραγματευτικής δύναμης (Market Power) είτε μέσω της συγκέντρωσης μεριδίου αγοράς, είτε μέσω υψηλών αποδόσεων.

Με άλλα λόγια, κατά τους ερευνητές των Νεότερων Μικροοικονομικών θεωριών (Agency - Disturbance Theories) οι συνεργασίες εταιρειών αποσκοπούν στη διαμόρφωση συνθηκών στην αγορά που επηρεάζονται από τη συγκριτική θέση της επιχείρησης και επομένως απολαμβάνει ιδιαίτερων προνομίων.

Γ. Είναι ικανή και αναγκαία συνθήκη για τη συνεργασία επιχειρήσεων η βούλησή τους να μεγιστοποιούν τα κέρδη τους, να προβάλλουν οι διαχειριστές προσωπικές τους φιλοδοξίες και να διαμορφώνουν την αγορά και όλα τα παραπάνω ισχύουν εάν το πραγματικό αντικείμενο της παραγωγικής διαδικασίας κάθε επιχείρησης ανταποκρίνεται σε ικανοποίηση πραγματικών αναγκών

της αγοράς.

Γενιές οικονομολόγων και μάλιστα διευθυντικών στελεχών που είναι επικεφαλής επιχειρήσεων μεγάλωσαν γαλουχούμενοι στις αρχές της Νεο-κλασικής Μικροοικονομικής Θεωρίας που ως βασικές αρχές θέτει τη μεγιστοποίηση του κέρδους - σκοπό λειτουργίας της επιχείρησης και τη διαφοροποίηση του προϊόντος για την επίτευξη αυξημένης τιμής έναντι του ανταγωνισμού.

Αν η νεοκλασική συνταγή περί σκοπού και λειτουργίας της επιχείρησης είναι ισχυρή, τότε προς τι το φαινόμενο των πτωχευμένων και εν οικονομία διαίτη επιχειρήσεων ανεξάρτητα κλάδου ή χώρας που δραστηριοποιούνται;

Μήπως τελικά χρειάζεται, όπως προτείνουν αρκετοί ερευνητές να αναθεωρήσουμε τη μικροοικονομική θεωρία, το βασικό δηλαδή εργαλείο ερμηνείας, κάθε επιχειρηματικής απόφασης, συμπεριλαμβανομένων των συνεργασιών επιχειρήσεων.

Στις παραγράφους που ακολουθούν σκιαγραφούμε συνοπτικά τα βασικά σημεία μιας νέας θεώρησης της μικροοικονομικής θεωρίας την οποία εφαρμόζουμε και στην ερμηνεία του φαινομένου των συνεργασιών επιχειρήσεων.

Για την καλύτερη κατανόηση των υποθέσεων που εδράζεται η προτεινόμενη θεώρηση, παραθέτουμε το Διάγραμμα II, το οποίο απεικονίζει τη λειτουργία του οικονομικού συστήματος.

Σύμφωνα με το Διάγραμμα II, δύο είναι οι βασικοί «παίκτες» του οικονομικού κυκλώματος: α) ο «ΠΟΛΙΤΗΣ» που εκφράζει τη Ζήτηση και β) τα «ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ» (συμπεριλαμβανομένου του «ΚΡΑΤΟΥΣ») που εκφράζουν την Προσφορά.

Ο ρόλος του ΠΟΛΙΤΗ μέσα στο οικονομικό κύκλωμα καθορίζεται από τις τρεις του ιδιότητες:

α) μόνος - ιδιοκτήτης των συντελεστών παραγωγής

β) μόνος - που αποφασίζει

γ) μόνος - που έχει ανάγκες και επιθυμίες.

Οι τρεις παραπάνω ιδιότητες του «ΠΟΛΙΤΗ» καθορίζουν τη συμπεριφορά του τόσο ως εκχωρητή των συντελεστών του παραγωγής όσο και ως καταναλωτή.

Τα «ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ» σε αντιδιαστολή παρουσιάζονται ετερόφωτα, άμεσα εξαρτώμενα από τις ιδιότητες του «ΠΟΛΙΤΗ» τόσο για τη διασφάλιση των απαιτούμενων συντελεστών παραγωγής όσο και για την παραγωγή - προσφορά τους.

Για να δούμε όμως αναλυτικότερα τη λειτουργία του οικονομικού κυκλώματος.

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ διαθέτει τους Συντελεστές Παραγωγής (Σ.Π.) Γη, Εργασία, Κεφάλαιο, Επιχειρηματικότητα και ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ. Για να ικανοποιήσει τις ανάγκες και επιθυμίες του εκχωρεί μέρος ή το σύνολο των Σ.Π. του μέσου του κύκλου κατανομής Σ.Π. στα Νομικά Πρόσωπα και αντ' αυτής της εκχώρησης προσδοκεί να εισπράξει « Ενοίκιο» για τη Γη, «Μισθό» για την Εργασία, «Τόκο» για το Κεφάλαιο, «Κέρδος» για την Επιχειρηματικότητα και «Αμοιβή» για την Πληροφορία. Η δημιουργία «Σχετικών Αξιών» (Relative Values) από την εκχώρηση των συντελεστών του παραγωγής, του δίνει η δυνατότητα ως «Καταναλωτή» πλέον να ζητήσει εκείνα τα προϊόντα / υπηρεσίες που θα του ικανοποιήσουν περισσότερο τις ανάγκες και επιθυμίες του.

Η προεξόφληση της αναμενόμενης ωφέλειάς του και ικανοποίηση των αναγκών και επιθυμιών του εκφράζεται μέσω του κυκλώματος ικανοποίησης και μάλιστα μέσω της τιμής που καταβάλλει για κάθε αγαθό / υπηρεσία.

Η τιμή, σε επαναλαμβανόμενες αγορές (ταχέως ανακυκλούμενα αγαθά) ή σε διαρκή καταναλωτικά αγαθά αφενός εκφράζει την ταύτιση της παραγωγής με τη ζήτηση και αφετέρου δίνει τη δυνατότητα στην

επιχείρηση (Νομικό Πρόσωπο) να αποζημιώσει όλους τους συντελεστές παραγωγής που απασχόλησε για τη λειτουργία της.

Ας υποθέσουμε ότι τα Νομικά Πρόσωπα λειτουργώντας σε μη μονοπωλιακό περιβάλλον και με γνώμονα τη μεγιστοποίηση του κέρδους (δηλαδή τη μεγιστοποίηση της απόδοσης μόνο του συντελεστή επιχειρηματικότητα) παρήγαν αγαθά - υπηρεσίες που δεν ικανοποιούσαν μακροχρόνια τις ανάγκες και επιθυμίες του ΠΟΛΙΤΗ με την ιδιότητά του ως καταναλωτή, θα μπορούσαν να επιτύχουν το στόχο τους, δηλαδή τη μεγιστοποίηση του κέρδους; Την απάντηση έχει δώσει η αγορά, επιβεβαιώνοντας με τις χιλιάδες των επιχειρήσεων που κλείνουν ή μακροχρόνια συρρικνώνονται πως η ικανοποίηση των αναγκών και επιθυμιών του ΠΟΛΙΤΗ - ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ είναι προσπατούμενη συνθήκη για την δυνατότητα αποζημίωσης κάθε απασχοληθέντος συντελεστή παραγωγής συμπεριλαμβανομένης και της επιχειρηματικότητας με το κέρδος.

Και έστω ότι η επιχείρηση παράγει εκείνα τα προϊόντα που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των καταναλωτών, αλλά η αποζημίωση των απασχοληθέντων συντελεστών παραγωγής γίνεται με κατανομή που δεν εκφράζει τη συμβολή κάθε συντελεστή στο τελικό αποτέλεσμα. Τίθεται το ερώτημα, αυτό το νομικό πρόσωπο θα μπορεί μακροχρόνια να βρίσκει τους συντελεστές παραγωγής που χρειάζεται και συνεπακόλουθα να παράγει τα προϊόντα που ικανοποιούν τους πελάτες / καταναλωτές του;

Την απάντηση επίσης έχει δώσει η αγορά είτε με τη μορφή απεργιών, είτε με τη μετακίνηση κεφαλαίων, είτε με την έλλειψη γης και πληροφοριών.

Συμπερασματικά, οι επιχειρήσεις - τα νομικά πρόσωπα λειτουργούν με σκοπό να ικανοποιούν διαχρονικά τις δυναμικές ανάγκες των καταναλωτών. Εφόσον αυτή η βασική συνθήκη πληρείται

και κάθε απασχολούμενος συντελεστής απολαμβάνει αποζημίωσης συνολικά που τον ικανοποιεί μπορεί να επιτευχθεί μακροχρόνια και η μεγιστοποίηση της απόδοσης του συντελεστή επιχειρηματικότητα, ήτοι του κέρδους.

Η διεθνοποίηση των αγορών, οι διαθέσιμες τεχνολογίες, η εκπαίδευση και εμπειρίες των ΠΟΛΙΤΩΝ, η πρόσβαση στην ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ καθιστούν την νεοκλασική και τις νεότερες μικροοικονομικές θεωρίες αδύναμες να ερμηνεύσουν σύγχρονα επιχειρηματικά φαινόμενα όπως αυτό της συνεργασίας επιχειρήσεων.

Δ. Συμπεράσματα - Προτάσεις

Τα αποτελέσματα πολυετών ερευνών στις ΗΠΑ, Ευρώπη και πρόσφατα στην Ελλάδα για μια σειρά επιχειρήσεων, που αποτελούν αντιπροσωπευτικό δείγμα διαφορετικών επιχειρηματικών κλάδων, και οι οποίες είτε βρίσκονται στην διαδικασία πτώχευσης είτε έχουν οριστικά παύσει τις λειτουργίες τους αποδεικνύονται τα ακόλουθα:

- Επιχειρήσεις των οποίων η παραγωγική τους δραστηριότητα δεν ανταποκρίνεται στη δυναμική ζήτηση της αγοράς δεν μπορούν μακροχρόνια να επιβιώσουν ανεξάρτητα των επιχειρηματικών κινήσεων που μπορούν να γίνουν (π.χ. Merger ή Acquisition) επιμηκώνοντας για κάποιο χρονικό διάστημα το χρόνο λειτουργίας τους.
- Σύμφωνα με το Διάγραμμα 2 του παρόντος αποδεικνύεται ότι ο κινητήριοι μοχλός κάθε επιχειρηματικής δραστηριότητας είναι η ζήτηση αυτών των φυσικών προσώπων που αποτελούν την αγορά στόχο για κάθε επιχείρηση. Συνεπακόλουθα, μακροχρόνιος στόχος λειτουργίας κάθε επιχείρησης είναι η ικανοποίηση των αναγκών των καταναλωτών - ΠΟΛΙΤΗ. Η μεγιστοποίηση του κέρδους κατά την νεοκλασική θεώρηση του σκοπού λειτουργίας κάθε

επιχειρηματικής μονάδας είναι αποτέλεσμα και όχι σκοπός.

- Η ενοποίηση ή η συγχώνευση επιχειρήσεων μπορεί να δημιουργήσει μέσω της ορθολογικότερης χρήσης των συντελεστών παραγωγής μείωση και στο συντελεστή «εργασία». Δεν αποτελεί ωστόσο, η μείωση του προσωπικού φαινόμενο ομαδικών απολύσεων, αλλά αναδιανομή των απασχολούμενων μονάδων του συντελεστή εργασία.
- Το φαινόμενο των ομαδικών απολύσεων εκφράζει την αδυναμία επιχειρήσεων ή και κλάδων να ανταποκριθούν στη δυναμική ζήτηση των αγορών, συνθήκη αναγκαία όπως προαναφέρθηκε για η μακροχρόνια λειτουργία των επιχειρήσεων. Μελετητές άλλων επιστημονικών αντικειμένων θα μπορούσαν να αξιολογήσουν το κοινωνικό κόστος-ωφέλεια καθεστώτος «επιδότησης» παραγωγικών μονάδων που δεν ανταποκρίνονται στη ζήτηση ως συνολικό μίγμα Μάρκετινγκ. Ωστόσο, το θέμα των ομαδικών απολύσεων είναι καθαρά οικονομικό φαινόμενο που εκφράζει την αδυναμία μιας επιχείρησης να ανταποκριθεί στις συμβατικές της δεσμεύσεις προς τους απασχολούμενους σε αυτήν.
- Είναι αντικείμενο έρευνας να βρεθεί με ποιόν πρακτικό τρόπο μπορούμε να αποφύγουμε σε επίπεδο κλάδων, κατά κύριο λόγο, και σε επίπεδο επιχείρησης κατά δεύτερον λόγο ανεπιθύμητες επιχειρηματικές αποφάσεις. Ερωτήματα, όπως: «είναι προτιμότερο να καλύπτεται από την Πολιτεία το κόστος εκπαίδευσης του προσωπικού των επιχειρήσεων ή να επιδοτείται ο υφιστάμενος τρόπος λειτουργίας της και για ποιο χρονικό διάστημα», ή «με ποια κριτήρια εγκρίνεται η ίδρυση και λειτουργία μιας νέας επιχειρηματικής δραστηριότητας. Υιοθετείται ο ρόλος του Κράτους κατά την φιλελεύθερη αντίληψη, όπου ο Νόμος της προσφοράς και Ζήτησης καταδεικνύει τις βιώσιμες δραστηριότητες και αυτές που

πραγματικά ικανοποιούν ανάγκες, ή υιοθετούμε το ρόλο του Κράτους «Διαχειριστή Πληροφορίας» που ενημερώνει - δεν απαγορεύει - για τη πραγματική προσφορά και ζήτηση και τις συνθήκες αγοράς ως αυτές διαμορφώνονται στη διεθνοποιημένη πλέον οικονομία».

Η ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΣΤΗ ΝΕΩΤΕΡΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ Δ.Ε.Κ.

Στην παρούσα εισήγηση θα επιχειρήσω να παρουσιάσω μια ενδιαφέρουσα πτυχή του θεσμού της μεταβιβάσεως επιχειρήσεως, αυτήν της μεταβιβάσεως δραστηριοτήτων, υπό το πρίσμα κυρίως της νεώτερης νομολογίας του Δ.Ε.Κ. Θα αναπτύξω, λοιπόν, κάποιες σκέψεις μου, που έχουν δημοσιευθεί κατά καιρούς και στον περιοδικό νομικό τύπο.

1. Εισαγωγή

Η ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων σχετικά με τη μεταβίβαση επιχειρήσεων, εκμεταλλεύσεων ή τμημάτων εκμεταλλεύσεων έχει παρουσιάσει ορισμένες δυσχέρειες, οι οποίες ανάγονται είτε στη σφαίρα των προϋποθέσεων είτε στο επίπεδο των εννόμων συνεπειών των ρυθμίσεων αυτών. Τα τελευταία χρόνια η συζήτηση για τα ζητήματα αυτά καθίσταται ιδιαίτερος επίκαιρη. Στη σύγχρονη οικονομική ζωή η έννοια της μεταβιβάσεως επιχειρήσεως (ή τμήματος αυτής) τείνει να αποκτήσει νέο περιεχόμενο, καθώς ολοένα και περισσότερο κάνουν την εμφάνισή τους νέες συναλλακτικές πρακτικές, σύμφωνα με τις οποίες η επιχείρηση δεν μεταβιβάζεται εξ ολοκλήρου ή τμηματικώς, αλλά αναθέτει σε άλλη επιχείρηση μόνο κάποια ή κάποιες δραστηριότητές της.

Με αφορμή τις νεώτερες αποφάσεις του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά την εφαρμογή της Οδηγίας

77/187/ΕΟΚ, τίθεται το ερώτημα αν οι περιπτώσεις αυτές μπορούν να εξομοιωθούν με μεταβιβάσεις επιχειρήσεων ή τμημάτων αυτών και, έτσι, να προκαλέσουν την επέλευση των εννόμων συνεπειών των σχετικών κανόνων. Προκειμένου να απαντηθεί το ερμηνευτικό αυτό ζήτημα, πρέπει κατ' αρχάς να εξετασθούν οι προϋποθέσεις εφαρμογής των ανωτέρω διατάξεων (τόσο βάσει του ελληνικού όσο και βάσει του ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου) και στη συνέχεια να ελεγχθεί αν οι προϋποθέσεις αυτές πληρούνται στις περιπτώσεις των μεταβιβάσεων δραστηριοτήτων.

Στα πλαίσια του ελέγχου των προϋποθέσεων εφαρμογής των ανωτέρω ρυθμίσεων εξετάζονται τα εξής: 1) η ύπαρξη επιχείρησης, εκμεταλλεύσεως ή τμήματος εκμεταλλεύσεως, 2) η μεταβίβαση της επιχείρησης, της εκμεταλλεύσεως ή του τμήματος εκμεταλλεύσεως σε άλλον επιχειρηματία και 3) ο τρόπος συντελέσεως της μεταβιβάσεως.

Οι έννοιες της επιχείρησης, της εκμεταλλεύσεως και του τμήματος εκμεταλλεύσεως δεν εμφανίζουν στην θεωρία και στην νομολογία ιδιαίτερα ερμηνευτικά προβλήματα. Η δε ευρύτητα των διατάξεων του ευρωπαϊκού και, κυρίως, του ελληνικού δικαίου³ αναφορικά με τον τρόπο συντελέσεως της μεταβιβάσεως οδηγεί στο να καταλαμβάνονται από το ρυθμιστικό πεδίο τους όλες σχεδόν οι νομικές μορφές μεταβιβάσεως. Για τους λόγους αυτούς οι δύο παραπάνω προϋποθέσεις δεν εξετάζονται στην παρούσα θέση. Το δυσχερέστερο ίσως ερμηνευτικό ζήτημα στα πλαίσια του θεσμού της μεταβολής του προσώπου του εργοδότη είναι το πότε υπάρχει μεταβίβαση επιχείρησης, εκμεταλλεύσεως ή τμήματος εκμεταλλεύσεως.

2. Ύπαρξη μεταβιβάσεως επιχείρησης, εγκαταστάσεως (εκμεταλλεύσεως) ή τμήματος εγκαταστάσεως (εκμεταλλεύσεως)

A) Για την διαπίστωση της υπάρξεως μεταβιβάσεως μιας

επιχειρήσεως η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων θεωρεί ως αποφασιστικό το κριτήριο της διατήρησης της ταυτότητάς της.

Έτσι, γίνεται δεκτή η ύπαρξη μεταβιβάσεως στην περίπτωση που ο διάδοχος με οποιονδήποτε τρόπο αναλαμβάνει και συνεχίζει την επιχειρηματική δραστηριότητα, υπό την προϋπόθεση ότι η επιχείρηση συνεχίζεται ως οικονομική μονάδα και διατηρεί την ταυτότητά της με το νέο φορέα, με τον ίδιο ή διαφορετικό τίτλο ή μορφή.

Β) Χρήσιμα ερμηνευτικά στοιχεία για την εξειδίκευση της ανωτέρω έννοιας της ταυτότητας της επιχείσεως προσφέρει και η νομολογία του Δ.Ε.Κ., η οποία δεν εμφανίζει σημαντικές διαφοροποιήσεις σε σχέση με την ελληνική. Πράγματι, και το Δ.Ε.Κ. θεωρεί ως αποφασιστικό το κριτήριο της διατήρησης της ταυτότητας της οικονομικής μονάδας για την διαπίστωση της υπάρξεως μεταβιβάσεως επιχειρήσεως, εγκαταστάσεως ή τμήματος εγκαταστάσεως.

Στο πλαίσιο αυτό ελέγχεται πρώτα αν η εκμετάλλευση της εν λόγω μονάδας πραγματικά συνεχίζεται ή επαναρχίζει από το διάδοχο με τις ίδιες ή ανάλογες οικονομικές δραστηριότητες και στη συνέχεια πραγματοποιείται μια γενική αξιολόγηση, όπου συνεκτιμώνται όλα τα πραγματικά περιστατικά, που χαρακτηρίζουν την υπό κρίση συναλλαγή, όπως ο τύπος της εν λόγω επιχείσεως ή εγκαταστάσεως, η μεταβίβαση ή η μη μεταβίβαση των υλικών περιουσιακών στοιχείων (π.χ. κτίρια, κινητά πράγματα), η αξία των άυλων αγαθών κατά το χρονικό σημείο της μεταβίβασης, η ανάληψη ή μη του κυρίου μέρους του εργατικού δυναμικού απ' το νέο εργοδότη, η μεταβίβαση ή μη της πελατείας, καθώς και ο βαθμός ομοιότητας μεταξύ της πριν και της μετά την μεταβίβαση ασκούμενης δραστηριότητας και η διάρκεια μιας ενδεχόμενης διακοπής αυτής της δραστηριότητας. Όλα αυτά τα στοιχεία αποτελούν επιμέρους πλευρές μιας γενικής αξιολόγησης και δεν μπορούν να εκτιμηθούν μεμονωμένα. Οι πραγματικές κρίσεις, που

είναι αναγκαίες για να θεμελιωθεί η ύπαρξη ή μη μεταβιβάσεως κατά την προαναφερθείσα έννοια, είναι της αρμοδιότητας του εθνικού δικαστηρίου, το οποίο λαμβάνει υπ' όψιν τα ερμηνευτικά στοιχεία που εξειδικεύτηκαν πιο πάνω.

3. Η πρακτική της μεταβιβάσεως δραστηριοτήτων

α) Η έννοια της μεταβιβάσεως δραστηριοτήτων

Η κλασική περίπτωση εφαρμογής των κανόνων της μεταβιβάσεως επιχειρήσεως, εκμεταλλεύσεως ή τμήματος εκμεταλλεύσεως είναι αυτή της αναλήψεως από τον διάδοχο του συνόλου της μεταβιβαζόμενης επιχειρήσεως ή ενός διακεκριμένου τμήματός της, με ταυτόχρονη μεταβίβαση των περιουσιακών της στοιχείων. Στη σύγχρονη οικονομική ζωή όμως έχει κάνει όλο και πιο έντονα την εμφάνισή του το φαινόμενο της αναθέσεως συγκεκριμένων δραστηριοτήτων ή τομέων δραστηριοτήτων της επιχειρήσεως (παροχή υπηρεσιών ή παραγωγή αγαθών), οι οποίες προηγουμένως διεξήγοντο ενδεχομένως στους κόλπους της, σε τρίτους, χωρίς πάντοτε παράλληλη ανάληψη από αυτούς και υλικών ή άυλων μέσων της αρχικής επιχειρήσεως. Η πρακτική αυτή της μεταβιβάσεως δραστηριοτήτων, που είναι ιδιαίτερος διαδεδομένη στη Μ. Βρετανία και στη Γερμανία, αλλά και σε άλλες χώρες, επονομάζεται στην ξένη βιβλιογραφία «outsourcing» ή «contracting out».

Η μεταβίβαση δραστηριοτήτων αποτελεί τα τελευταία κυρίως χρόνια, ιδιαίτερα στον πεδίο της παροχής υπηρεσιών, ένα προσφιλέσ μέσο στους κύκλους των επιχειρήσεων και των συμβούλων τους για την ευέλικτη και οικονομικώς συμφέρουσα διεξαγωγή λειτουργιών τους μέσω εξειδικευμένων, καταρτισμένων τρίτων. Η πρακτική αυτή ανήκει περαιτέρω στις ευρέως διαδεδομένες σήμερα προσπάθειες βελτιώσεως της ανταγωνιστικότητας και επιβιώσεως στον διεθνή αλλά και

εσωτερικό ανταγωνισμό μέσω συνεπούς εσωτερικής επιχειρηματικής πολιτικής περιορισμού των εξόδων. Πρέπει, βεβαίως, να σημειωθεί, ότι - και στις ξένες έννομες τάξεις - το outsourcing (contracting out) δεν αποτελεί νομικό όρο, αλλά μάλλον οικονομική έννοια, που ανάγεται στη σφαίρα της οργανώσεως της επιχειρήσεως. Νομικά, πάντως, αντιμετωπίζεται στα πλαίσια των κανόνων σχετικά με την μεταβίβαση επιχειρήσεων, εκμεταλλεύσεων ή τμημάτων εκμεταλλεύσεων.

Κάθε είδους δραστηριότητα της επιχειρήσεως μπορεί να αποτελέσει το αντικείμενο της μεταβιβάσεως. Ενδεικτικώς αναφέρονται το τμήμα marketing, οι υπηρεσίες καθαριότητας, μεταφοράς, φύλαξης, σίτισης, μηχανογράφησης, διανομής, το λογιστήριο, η νομική υπηρεσία κ.λ.π., αλλά ακόμη και μονάδες παραγωγής αγαθών. Οι συνηθέστερες δε μορφές με τις οποίες εμφανίζεται η πρακτική αυτή είναι οι εξής:

- Η επιχείρηση αποφασίζει να εγκαταλείψει μια υπηρεσία ή έναν τομέα παροχής υπηρεσιών ή ακόμη έναν τομέα παραγωγής, που μέχρι πρότινος διεξήγετο στις τάξεις της υπό την άμεση διεύθυνσή της, διακόπτοντας την λειτουργία του αντίστοιχου τμήματός της και παραχωρεί τις δραστηριότητες αυτές σε τρίτη επιχείρηση. Παραδείγματα: η επιχείρηση Α αποφασίζει να καταργήσει το τμήμα marketing και να αναθέσει την εν λόγω δραστηριότητα στη διαφημιστική εταιρία Β. Το εργοστάσιο παραγωγής ψυγείων Χ αποφασίζει να μην κατασκευάζει πλέον το ίδιο μοτέρ κι αναθέτει την παραγωγή αυτή στην επιχείρηση Ψ. Η εταιρία Κ αποφασίζει να μην εμπιστευτεί πια την φύλαξη του καταστήματός της στους δύο νυχτοφύλακες που απασχολεί και αναθέτει την λειτουργία αυτή στην εταιρεία φύλαξης «Λ Securities». Οι μεταβιβάσεις αυτές, που αποτελούν τη σημαντικότερη μορφή του contracting out (outsourcing), μπορούν να χαρακτηριστούν ως περιπτώσεις διαδοχής λειτουργιών (Funktionsnachfolge), καθώς η νέα επιχειρή-

ση διαδέχεται την πρώτη σε μια συγκεκριμένη, αποσπασζόμενη λειτουργία της.

- Η επιχείρηση Α έχει αναθέσει - κατά κανόνα με την μορφή της συμβάσεως έργου - στην επιχείρηση Β μια δραστηριότητα (π.χ. την καθαριότητα ενός καταστήματός της) και με τη λήξη της σύμβασης αυτής (είτε λόγω καταγγελίας είτε λόγω πέρατος της διάρκειάς της) η Α αναθέτει με το ίδιο ακριβώς περιεχόμενο τη δραστηριότητα αυτή στην επιχείρηση Γ. Εν προκειμένω πρόκειται για περιπτώσεις διαδοχής αναθέσεων (Auftragnachfolge), καθώς η Γ διαδέχεται την Β στην διεξαγωγή της συγκεκριμένης δραστηριότητας κατόπιν νέας αναθέσεως εκ μέρους της Α.

Παρεμφερής είναι η περίπτωση κατά την οποία η Γ υπεισέρχεται - συνήθως στα πλαίσια τριμερούς συμφωνίας - στη θέση της Β απέναντι στην Α στη σύμβαση, που έχει ήδη αρχίσει να παράγει αποτελέσματα και εξακολουθεί να ισχύει. Εδώ γίνεται λόγος για ανάληψη αναθέσεων (Auftragsübernahme), καθώς η Γ αναλαμβάνει, αντί για τη Β, την εκτέλεση της παραγγελίας της

- Αν και δεν υπάγονται άμεσα στις πρακτικές της μεταβιβάσεως δραστηριοτήτων, συναφείς είναι και οι περιπτώσεις κατά τις οποίες μεταβιβάζεται μόνο το εργατικό δυναμικό της επιχειρήσεως ή τμήμα αυτού και όχι περιουσιακά στοιχεία της. Στο πλαίσιο αυτό ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι περιπτώσεις εκείνων των επιχειρήσεων, στις οποίες απασχολούνται ορισμένοι εξειδικευμένοι εργαζόμενοι, η ιδιομορφία των οποίων σε σχέση με το λοιπό προσωπικό συνίσταται στο ότι -κυρίως- η τεχνογνωσία (know-how) ή άλλα άυλα αγαθά της επιχειρήσεως είναι στενά συνδεδεμένα με το πρόσωπό τους, έτσι ώστε οι ειδικές γνώσεις τους να είναι μεγάλης σημασίας για τη λειτουργία της τελευταίας (know-how Träger). Παράδειγμα: στην εταιρία Α εργάζονται στο τμήμα πληροφορικής

οι ειδικώς καταρτισμένοι υπάλληλοι Β, Γ και Δ, οι οποίοι είναι οι μοναδικοί γνώστες του τρόπου λειτουργίας των βασικότερων προγραμμάτων της επιχειρήσεως. Η εταιρία Χ συμφωνεί με την Α την ανάληψη των εργασιακών σχέσεων των Β, Γ και Δ.

β. Η αντιμετώπιση των περιπτώσεων μεταβιβάσεων δραστηριοτήτων με βάση τους κανόνες της μεταβιβάσεως επιχειρήσεων, εκμεταλλεύσεων ή τμημάτων εκμεταλλεύσεων

Α) Κατόπιν των ανωτέρω, τίθεται το ερώτημα αν οι παραπάνω περιπτώσεις μεταβιβάσεως δραστηριοτήτων (ή εργατικού δυναμικού) μπορούν να εξομοιωθούν με μεταβιβάσεις επιχειρήσεως, εκμεταλλεύσεως ή τμήματος εκμεταλλεύσεως. Δε χωρά κατ' αρχάς αμφιβολία, ότι οι ανωτέρω δραστηριότητες είναι ενταγμένες στην επιχείρηση και αποτελούν τμήματα αυτής. Το τμήμα marketing, το λογιστήριο, η υπηρεσία καθαριότητας, η νομική υπηρεσία κ.λπ. αποτελούν οργανωμένες μονάδες, τομείς δραστηριοτήτων, όπου προσωπικό και - ενδεχομένως - υλικά ή και άλλα μέσα της επιχειρήσεως είναι οργανωμένα εντός του επιχειρηματικού πλαισίου για την επιδίωξη ενός, έστω και παρακολουθηματικού, σκοπού, που δεν έχει κατ' ανάγκη άμεση σχέση με τον βασικό επιχειρηματικό σκοπό. Κατά κανόνα, συνεπώς, θα πρόκειται για περιπτώσεις εκμεταλλεύσεων ή - κυρίως - τμημάτων αυτών.

Πρόβλημα δεν φαίνεται, κατ' αρχήν, να υφίσταται ούτε και ως προς τον τρόπο συντελέσεως της μεταβιβάσεως, καθώς αφενός μεν οι μεταβιβάσεις τους πραγματοποιούνται στα πλαίσια συμβατικών σχέσεων, αφετέρου δε, τόσο το Δ.Ε.Κ. όσο και η ελληνική νομολογία κάνουν δεκτό ότι δεν είναι απαραίτητο να υφίστανται άμεσες συμβατικές σχέσεις μεταξύ του πρώην και του νέου εργοδότη (καλύπτονται συνεπώς και οι περιπτώσεις της διαδοχής και της ανάληψης αναθέσεων). Το ερώτημα που ανακύπτει, είναι αν υπάρχει

μεταβίβαση των ανωτέρω μονάδων κατά την έννοια της Οδηγίας 77/187/ΕΟΚ και του Π.Δ. 572/1988.

Η απάντηση δεν είναι πάντοτε εύκολη. Κατ' αρχάς, πρέπει να γίνει μια διάκριση: στην περίπτωση που οι παραπάνω μεταβιβάσεις συνοδεύονται και από μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων της επιχειρήσεως (σύμφωνα και με τον διαχωρισμό σε υλικά και άυλα αγαθά και σε παραγωγικές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών), που διατηρούν την οργανωτική τους ενότητα, η σχετική κρίση καθίσταται συνήθως ευχερέστερη. Το γεγονός αυτό μπορεί να αποτελέσει έναν σημαντικό παράγοντα, μια ισχυρή ένδειξη ότι υφίσταται συνέχιση της εκμεταλλεύσεως ή του τμήματος της εκμεταλλεύσεως ως οικονομικής μονάδας και διατήρηση της ταυτότητάς τους και, κατά συνέπεια, μεταβίβαση κατά την παραπάνω έννοια

Β) Ερμηνευτικές δυσχέρειες παρουσιάζουν κυρίως οι περιπτώσεις κατά τις οποίες ο διάδοχος δεν αναλαμβάνει υλικά ή άυλα αγαθά της επιχειρήσεως, αλλά μεταβιβάζονται μόνο οι σχετικές δραστηριότητες (ή τμήμα του εργατικού δυναμικού), κάτι που είναι εξαιρετικά σύνηθες στα πλαίσια των προεκτεθέντων πρακτικών. Μία χαρακτηριστική περίπτωση, η οποία έδωσε αφορμή για ευρεία συζήτηση του θέματος, στην ξένη κυρίως βιβλιογραφία, αποτελεί η απόφαση του Δ.Ε.Κ. της 14-4-1994 (Christel Schmidt).

Η κεντρική ιδέα της απόφασης αυτής συνίσταται στο ότι το αποφασιστικό κριτήριο για την αποδοχή μιας μεταβιβάσεως επιχειρήσεως ή τμήματος αυτής κατά την έννοια της Οδηγίας 77/187/ΕΟΚ είναι η διατήρηση της ταυτότητας της οικονομικής μονάδας, η οποία εξαρτάται, μεταξύ άλλων, από την εκ μέρους του νέου επιχειρηματία συνέχιση ή επανέναρξη των ίδιων ή ανάλογων οικονομικών δραστηριοτήτων. Στην υπόθεση αυτή, όμως, αρκούσε για την κατάφαση της μεταβιβάσεως τμήματος εκμεταλλεύσεως η ομοιότητα

των δραστηριοτήτων καθαριότητας που ασκούντο πριν και μετά τη μεταβίβαση, η οποία αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο συναλλαγής, που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας και συνεπώς εξασφαλίζει στον μισθωτό την προστασία που αυτή παρέχει. Το επιχείρημα ότι δεν πραγματοποιήθηκε μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων, δεν μπορεί να γίνει δεκτό, καθώς μια τέτοια μεταβίβαση δεν αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την εφαρμογή της Οδηγίας.

Η απόφαση αυτή επικυρώθηκε στην υπόθεση Merckx, η οποία ασχολήθηκε με μια περίπτωση διαδοχής αναθέσεων: Η εφεισίβλητος (Ford) ήταν η κυρία μέτοχος μιας εταιρίας (Anfo Motors), στην οποία είχε παραχωρήσει το δικαίωμα αντιπροσωπείας πωλήσεων των αυτοκινήτων οχημάτων της σε ορισμένη περιοχή. Λόγω της παύσεως των δραστηριοτήτων της τελευταίας η Ford μεταβίβασε αυτό το δικαίωμα αντιπροσωπείας πωλήσεων στην περιοχή που η Anfo Motors εξυπηρετούσε προηγουμένως, σε μια άλλη εταιρία (Novarobel). Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τα δεδομένα ότι: α) η εφεισίβλητος μετέθεσε έτσι τον οικονομικό κίνδυνο αυτής της δραστηριότητας σε μια επιχείρηση εκτός του δικού της κύκλου επιχειρήσεων, β) η διάδοχος εταιρία συνεχίζει τη δραστηριότητα της προηγουμένης χωρίς διακοπή στον ίδιο τομέα με τους ίδιους όρους, γ) αυτή ανέλαβε ένα μέρος του προσωπικού (14 από τους 64 εργαζομένους) και δ) προς όφελος μιας συνεχούς χρήσης του δικαιώματος αντιπροσωπείας πωλήσεων εκλήθησαν οι πελάτες της παλαιάς επιχειρήσεως να προτιμούν αυτήν, οδηγούν το Δ.Ε.Κ. στο συμπέρασμα ότι μια τέτοια μεταβίβαση (του δικαιώματος αντιπροσωπείας πωλήσεων) υπ' αυτές τις συνθήκες μπορεί να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας.

Στο επιχείρημα ότι στην προκειμένη περίπτωση δεν μεταβιβάστηκαν ούτε υλικά ούτε άυλα στοιχεία του ενεργητικού της επιχειρήσεως, το Δ.Ε.Κ. αντιτείνει ότι, ενόψει του είδους της ασκούμενης

δραστηριότητας, η μεταβίβαση στοιχείων του ενεργητικού δεν είναι αποφασιστική για την ερώτηση αν η εν λόγω μονάδα διατήρησε την οικονομική της ταυτότητα (με παραπομπή στην απόφαση Christel Schmidt, σκ. 16). Η δραστηριότητα της αποκλειστικής αντιπροσωπείας πωλήσεων αυτοκινήτων οχημάτων συγκεκριμένης μάρκας σε ορισμένο τομέα διατηρείται κατά το αντικείμενό της αναλλοίωτη, έστω κι αν ασκείται με άλλη ονομασία, σε διαφορετικές εγκαταστάσεις και με άλλο εξοπλισμό. Δεν έχει επίσης σημασία το γεγονός ότι η έδρα της εκμεταλλεύσεως βρίσκεται σε διαφορετικό τόπο της ίδιας αστικής περιφέρειας, εφόσον η περιοχή την οποία αφορά η αντιπροσωπεία πωλήσεων παραμένει η ίδια. Επίσης, η επιδιωκόμενη με την Οδηγία προστασία των εργαζομένων θα παρεβλάπτετο, αν η εφαρμογή της θα απεκλείετο απλώς και μόνο από το γεγονός ότι η μεταβιβάζουσα επιχείρηση, παύει τη δραστηριότητά της τη στιγμή της μεταβιβάσεως και τίθεται στη συνέχεια υπό εκκαθάριση. Αν συνεχίζεται η δραστηριότητα αυτής της επιχείρησης από μια άλλη επιχείρηση, τότε αυτές οι περιστάσεις είναι κατάλληλες να επιβεβαιώσουν την ύπαρξη μιας μεταβιβάσεως κατά την έννοια της οδηγίας.

Είναι πρόδηλον ότι το Δ.Ε.Κ. με τη νέα νομολογία του απομακρύνεται πλήρως από την προϋπόθεση της μεταβιβάσεως περιουσιακών στοιχείων, αν και κατ' αρχάς την αναφέρει στα στοιχεία της γενικής αξιολόγησης που πρέπει να πραγματοποιηθεί για την αποδοχή ή μη της υπάρξεως μεταβιβάσεως κατά την έννοια της Οδηγίας. Το κέντρο βάρους μετατοπίζεται τώρα στην διαπίστωση της ομοιότητας των δραστηριοτήτων που ασκούνται πριν και μετά τη μεταβίβαση. Η προϋπόθεση της διατήρησης της ταυτότητας της οικονομικής μονάδας, η οποία αποτελεί το αποφασιστικό κριτήριο για την αποδοχή της υπάρξεως μεταβιβάσεως, συναρτάται κατά κύριο λόγο με την ύπαρξη ή μη μιας τέτοιας ομοιότητας, χωρίς να είναι

απαραίτητη η μεταβίβαση οποιωνδήποτε στοιχείων του ενεργητικού της επιχείρησης. Υπό αυτό το πρίσμα θα μπορούσε να καταλήξει κανείς, κατ' αρχήν, στο συμπέρασμα ότι μπορεί να θεωρηθεί ως περίπτωση μεταβιβάσεως εκμεταλλεύσεως ή τμήματος αυτής η απλή μεταβίβαση δραστηριοτήτων, η συνέχιση, δηλαδή, συγκεκριμένων επιχειρηματικών λειτουργιών χωρίς ταυτόχρονη ανάληψη τέτοιων στοιχείων.

Οι αντιδράσεις της γερμανικής, κατά κύριο λόγο, θεωρίας στις καινούριες αυτές αποφάσεις του Δ.Ε.Κ. ήταν δριμύτατες, κυρίως λόγω του ότι αυτές έρχονταν σε αντίθεση με την παγία νομολογία του Bundesarbeitsgericht. Σύγχυση επικράτησε στη νομολογία των γερμανικών δικαστηρίων - κατά βάση της ουσίας - μετά την απόφαση Christel Schmidt, καθώς αυτά παρέσχον μία σαφώς διαφοροποιημένη εικόνα: άλλα συνετάχθησαν πλήρως με τα συμπεράσματα του Δ.Ε.Κ., ενώ άλλα τα απέρριψαν ρητώς

Γ) Προς άρση των αμφισβητήσεων το Arbeitsgericht Bonn υπέβαλε στο Δ.Ε.Κ. με την απόφασή του της 38-11-1994 τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία της Οδηγίας 77/187/ΕΟΚ:

1. Έχει εφαρμογή η Οδηγία 77/187/ΕΟΚ, με βάση τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 14-4-1994 στην υπόθεση C-392/92 και της 19-5-1992 στην υπόθεση C-29/91, και στην περίπτωση κατά την οποία μία επιχείρηση καταγγέλλει τη σύμβαση έργου (ανάθεση), που την συνδέει με μία άλλη επιχείρηση, για να αναθέσει κατόπιν αυτό το έργο σε τρίτη επιχείρηση;

2. Υφίσταται συμβατική εκχώρηση κατά την έννοια της Οδηγίας στην περίπτωση που περιεγράφη στην ερώτηση 1, ακόμη και εάν δεν μεταβιβάζονται υλικά ή άυλα στοιχεία της επιχείρησης;

Σε απάντηση των ερωτημάτων αυτών το Δ.Ε.Κ. εξέδωσε στις 11-3-1997 την C-13/95 απόφασή του (Ayse Suzen). Η απόφαση αυτή έμελλε

να ανοίξει νέο μεγάλο κύκλο συζητήσεων.

Η ενάγουσα (Ayse Suzen) εργαζόταν μαζί με επτά συναδέλφους της ως καθαρίστρια για λογαριασμό της εναγομένης (Zehnacker Gebäudereinigung GmbH Krankenhausservice). Στα πλαίσια μιας συμβατικής αναθέσεως εκ μέρους του γυμνασίου Aloisiuskolleg της Βόννης των εργασιών καθαριότητας στην εναγομένη, η τελευταία τοποθέτησε την Suzen στο σχολείο αυτό. Στις 30-6-1994 το Aloisiuskolleg κατήγγειλε την σύμβαση με την εναγομένη, η οποία με την σειρά της απέλυσε την ενάγουσα καθώς και τις άλλες επτά καθαρίστριες, που απασχολούνταν στο ανωτέρω γυμνάσιο. Στη συνέχεια το Aloisiuskolleg ανέθεσε τις εργασίες καθαριότητας στην εταιρία Lefarth GmbH (η οποία, αφού της έγινε ανακοίνωση της δίκης, άσκησε παρέμβαση υπέρ της εναγομένης). Η νέα εργολήπτρια ανέλαβε τις εργασιακές σχέσεις έξι εκ των οκτώ εργαζομένων, στις οποίες δεν συμπεριλαμβανόταν η ενάγουσα.

Η Suzen ήγειρε αγωγή ενώπιον του Arbeitsgericht Bonn για την αναγνώριση της μη λύσεως της εργασιακής της σχέσεως με την εναγομένη λόγω της καταγγελίας της τελευταίας.

Η απόφαση του Δ.Ε.Κ. επί της υποθέσεως αυτής αναμένεται με μεγάλο ενδιαφέρον, ιδιαίτερος δε μετά από την ευρύτητα με την οποία το Δικαστήριο ερμήνευσε την Οδηγία 77/187/ΕΟΚ στις - παρεμφερείς - υποθέσεις Christel Schmidt και Merckx και τις αντιδράσεις που επακολούθησαν.

Το σημαντικότερο και πιο ενδιαφέρον σκέλος της αποφάσεως είναι βεβαίως αυτό που αναφέρεται στην ερμηνεία του άρθρου 1 § 1 της Οδηγίας ως προς το πότε υφίσταται μεταβίβαση επιχειρήσεως, εκμεταλλεύσεως ή τμήματος εκμεταλλεύσεως.

i) Στην σκέψη 10 το Δ.Ε.Κ., αφού πρώτα αποσαφηνίζει ότι σκοπός της Οδηγίας είναι η εξασφάλιση της συνέχειας των υφισταμένων στο

πλαίσιο μιας οικονομικής μονάδας εργασιακών σχέσεων ανεξαρτήτως της αλλαγής του ιδιοκτήτη, αναφέρεται ξανά στο αποφασιστικό κριτήριο της διατηρήσεως της ταυτότητας της εν λόγω μονάδας, η οποία προκύπτει ιδίως στην περίπτωση της πραγματικής συνεχίσεως ή της επανενάρξεως της εκμεταλλεύσεως. Από την απόφαση Suzen δεν απουσιάζει – σε αντίθεση με την υπόθεση Christel Schmidt – και η απαραίτητη για τον έλεγχο της ανωτέρω προϋποθέσεως γενική αξιολόγηση όλων των πραγματικών περιστατικών που χαρακτηρίζουν την υπό κρίση συναλλαγή (σκέψη 14). Επισημαίνεται, επίσης, στο τέλος της αποφάσεως, για ακόμη μία φορά, ότι στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να καθορίσει, ενόψει του συνόλου των προεκτεθέντων ερμηνευτικών στοιχείων, αν στην προκειμένη περίπτωση πραγματοποιήθηκε μεταβίβαση (σκέψη 22).

ii) Στην σκέψη 13 γίνεται μία πρώτη επαφή με τις καινοτομίες της αποφάσεως Suzen σε σχέση με τις άλλες αποφάσεις του Δ.Ε.Κ. σε παρόμοιες περιπτώσεις. Για δεύτερη μόλις φορά το Δικαστήριο τονίζει την πρόσθετη προϋπόθεση της διάρκειας της οικονομικής μονάδας, υπογραμμίζοντας ότι η μεταβίβαση πρέπει να αφορά οικονομική μονάδα οργανωμένη επί μονίμου βάσεως, η δραστηριότητα της οποίας δεν περιορίζεται στην εκτέλεση ενός συγκεκριμένου έργου (εδ. α').

iii) Για πρώτη φορά το Δ.Ε.Κ. προβαίνει σε έναν ορισμό της έννοιας της «μονάδας», προσδιορίζοντας την ως «οργανωμένο σύνολο προσώπων και στοιχείων για την άσκηση μιας οικονομικής δραστηριότητας με ίδιον σκοπό» (σκέψη 13, εδ. β').

iv) Στο πιο ενδιαφέρον τμήμα της αποφάσεως (σκέψεις 15-21) το Δικαστήριο υπεισέρχεται στην ουσία της προβληματικής των περιπτώσεων μεταβιβάσεως δραστηριοτήτων. Σύμφωνα λοιπόν με το Δ.Ε.Κ.:

«Όπως πρότεινε η πλειοψηφία των διαδίκων, το γεγονός και

μόνον ότι οι παρεχόμενες από τον παλαιό και τον νέο εργολήπτη υπηρεσίες είναι ομοειδείς, δεν επιτρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι υφίσταται μεταβίβαση οικονομικής μονάδας· μία μονάδα, δηλαδή, δεν πρέπει να γίνεται αντιληπτή απλώς και μόνον ως μία δραστηριότητα. Η ταυτότητά της προκύπτει και από άλλα στοιχεία, όπως το προσωπικό της τα διεθυντικά στελέχη της, η οργάνωση των εργασιών της, οι μέθοδοι της εκμεταλλεύσεώς της και, ενδεχομένως, τα μέσα της εκμεταλλεύσεως που διαθέτει (σκέψη 15).

Η απλή απώλεια μιας αναθέσεως (συμβάσεως έργου) προς όφελος ενός ανταγωνιστή δεν μπορεί συνελώς, αυτή καθαυτή, να αποτελεί μεταβίβαση κατά την έννοια της Οδηγίας καθώς η επιχείρηση παροχής υπηρεσιών, στην οποία είχε προηγουμένως ανατεθεί το έργο, χάνει μεν έναν πελάτη, εξακολουθεί ωστόσο να υφίσταται στο ακέραιο, χωρίς να μπορεί να θεωρηθεί ότι μεταβιβάστηκε στο νέο εργολήπτη μία εκμετάλλευσή της ή ένα τμήμα μιας εκμεταλλεύσεως της (σκέψη 16).

Η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων περιλαμβάνεται μεν μεταξύ των κριτηρίων που θα πρέπει το εθνικό δικαστήριο να λάβει υπ' όψιν του προκειμένου να εκτιμήσει εάν όντως υπάρχει μεταβίβαση επιχειρήσεως ή έλλειψη όμως τέτοιων στοιχείων της εκμεταλλεύσεως δεν αποκλείει κατ' ανάγκην την ύπαρξη μεταβιβάσεως κατά την έννοια της Οδηγίας (σκέψη 17).

Όπως προανφέρθη (σκέψη 14), κατά την εκτίμηση των αποφασιστικών πραγματικών περιστατικών το εθνικό δικαστήριο οφείλει να λαμβάνει υπ' όψιν του, μεταξύ άλλων, το είδος της επιχειρήσεως ή εκμεταλλεύσεως για την οποία πρόκειται. Η βαρύτητα των διαφόρων κριτηρίων, που είναι αποφασιστικά για την ύπαρξη μεταβιβάσεως κατά την έννοια της Οδηγίας ποικίλλει κατ' ανάγκην ανάλογα με την ασκούμενη δραστηριότητα, σύμφωνα και με τις μεθόδους παραγωγής ή εκμεταλλεύσεως που χρησιμοποιούνται

στην εν λόγω επιχείρηση, εκμετάλλευση ή στο τμήμα εκμεταλλεύσεως. Γιατί, στο βαθμό που μία οικονομική μονάδα μπορεί να λειτουργεί σε συγκεκριμένους τομείς χωρίς ουσιώδη υλικά ή άυλα μέσα, δεν μπορεί η διατήρηση της ταυτότητας μιας τέτοιας οικονομικής μονάδας μετά την μεταβίβασή της να εξαρτάται από την εκχώρηση τέτοιων στοιχείων (σκέψη 18).

Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή ήταν της απόψεως ότι για την αποδοχή της υπάρξεως μεταβιβάσεως της μονάδας που είχε δημιουργηθεί από τον αρχικό εργολήπτη θα μπορούσε ενδεχομένως να αρκέσει το γεγονός ότι ο νέος εργολήπτης οικειοθελώς αναλαμβάνει την πλειονότητα των εργαζομένων, τους οποίους ο προκάτοχός του είχε τοποθετήσει με τον σκοπό της διεκπεραίωσης της αναθέσεως. Στα κριτήρια, που πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν κατά την διαπίστωση μιας μεταβιβάσεως κατά την έννοια της Οδηγίας ανήκουν μεταξύ άλλων, πέρα από τον βαθμό της ομοιότητας των πριν και μετά την μεταβίβαση ασκούμενων δραστηριοτήτων και το είδος της εν λόγω επιχειρήσεως ή εκμεταλλεύσεως και η ανάληψη ή μη του σημαντικότερου τμήματος του προσωπικού από τον νέο ιδιοκτήτη της επιχειρήσεως (σκέψεις 19-20).

Εφ' όσον σε ορισμένους τομείς οι οποίοι στηρίζονται κυρίως στο εργατικό δυναμικό, ένα σύνολο εργαζομένων τους οποίους ενώνει σταθερά μία κοινή δραστηριότητα, αποτελεί οικονομική μονάδα, μπορεί μία τέτοια μονάδα να διατηρεί την ταυτότητά της και μετά την μεταβίβασή της εάν ο νέος ιδιοκτήτης της επιχειρήσεως δεν συνεχίζει απλώς την εν λόγω δραστηριότητα, αλλά αναλαμβάνει επίσης ένα σημαντικό, από άποψη αριθμού και ικανοτήτων, τμήμα του προσωπικού το οποίο ο προκάτοχός του είχε τοποθετήσει με τον σκοπό της ασκήσεως της δραστηριότητας. Γιατί, στην περίπτωση αυτή ο νέος ιδιοκτήτης της επιχειρήσεως αποκτά

μία οργανωμένη ενότητα παραγόντων (σύμφωνα με τα εκτεθέντα στην απόφαση *Rygaard*, σκ. 21), η οποία του επιτρέπει την συνέχιση επί μόνιμου βάσεως των δραστηριοτήτων ή συγκεκριμένων δραστηριοτήτων της μεταβιβάζουσας επιχειρήσεως (σκέψη 21)».

Το δικαστήριο, λοιπόν, απεφάνθη ότι η Οδηγία σύμφωνα με το άρθρο 1 § 1 δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση κατά την οποία ο εργοδότης, που είχε αναθέσει τον καθαρισμό των κτιρίων του σε έναν επιχειρηματία, καταγγείλει την σύμβαση που τον συνέδεε μ' αυτόν και συνάψει για την εκτέλεση παρόμοιων εργασιών νέα σύμβαση με άλλον επιχειρηματία, εφόσον αυτή η πράξη δεν συνοδεύεται ούτε από μεταβίβαση ουσιωδών υλικών ή άυλων περιουσιακών στοιχείων από τον έναν στον άλλον επιχειρηματία, ούτε από την ανάληψη από τον νέο επιχειρηματία ενός σημαντικού, από άποψη αριθμού και ικανοτήτων, τμήματος του προσωπικού, το οποίο ο αρχικός επιχειρηματίας χρησιμοποιούσε για την εκτέλεση της συμβάσεως (σκέψη 23).

3. Σχολιασμός της νεότερης νομολογίας του Δ.Ε.Κ. ως προς την μεταβίβαση δραστηριοτήτων

Τα ερωτήματα που αναφέρονται στις περιπτώσεις των μεταβιβάσεων δραστηριοτήτων είναι ποικίλα. Οι επικριτές μιας διεύρυνσης της έννοιας της μεταβιβάσεως εκτιμούν ότι δεν μπορεί να υπάρξει μεταβίβαση επιχειρήσεως, εκμεταλλεύσεως ή τμήματος εκμεταλλεύσεως χωρίς την ανάληψη εκ μέρους του διαδόχου στοιχείων του ενεργητικού της επιχειρήσεως. Επιπλέον, τονίζονται και οι πιθανές αρνητικές συνέπειες αυτής της εξελίξεως: κάθε επιχείρηση που ενδιαφέρεται να αναλάβει τη μεταβιβαζόμενη δραστηριότητα, θα πρέπει πρώτα να φροντίσει να πληροφορηθεί αν αυτή ασκείτο προηγουμένως από την μεταβιβάζουσα επιχείρηση. Σε μια τέτοια

περίπτωση θα πρέπει να υπολογίζει ότι είναι υποχρεωμένη εκ του νόμου να αναλάβει - με τους ίδιους εργασιακούς όρους - όλες τις εργασιακές σχέσεις των μισθωτών, που διεκπεραιώναν μέχρι τότε τις σχετικές εργασίες.

Αυτό θα οδηγούσε όμως σε σημαντική αβεβαιότητα, ιδίως στις περιπτώσεις που η αναλαμβάνουσα εταιρία έχει ήδη ικανοποιητική πληρότητα σε προσωπικό. Η ίδια προβληματική μπορεί, εξάλλου, να αναπτυχθεί όχι μόνο για τις περιπτώσεις ενός τομέα παροχής υπηρεσιών, αλλά και για τους τομείς παραγωγής (λ.χ. προμήθεια υλικού από τρίτους παραγωγούς). Με αυτή τη λογική, θα μπορούσε να εξομοιωθεί με μεταβίβαση επιχειρήσεως κάθε ανάθεση σε τρίτους μιας οικονομικής λειτουργίας της επιχειρήσεως, κάτι όμως που θα περιόριζε υπερβολικά την επιχειρηματική ελευθερία και αυτονομία. Ερμηνευτικά προβλήματα παρουσιάζουν, τέλος, και οι περιπτώσεις κατά τις οποίες οι δραστηριότητες δεν μεταβιβάζονται σε νομικό αλλά σε άλλο φυσικό πρόσωπο ή όταν μεταβιβάζονται σε περισσότερες της μιας επιχειρήσεις.

Παρά τη βασιμότητα αρκετών εκ των παραπάνω θέσεων δεν είναι λίγα και τα επιχειρήματα που συνηγορούν υπέρ της εφαρμογής των κανόνων της μεταβιβάσεως επιχειρήσεων και στις περιπτώσεις της μεταβιβάσεως δραστηριοτήτων ή, εν πάση περιπτώσει, κατά του *a priori* γενικού αποκλεισμού τους. Το ζήτημα θα πρέπει κατ' αρχάς να εξετασθεί σε συνάρτηση με τον σκοπό των σχετικών διατάξεων: Και στις περιπτώσεις της μεταβιβάσεως δραστηριοτήτων υπάρχει η ίδια ανάγκη της προστασίας των, από τη μεταβίβαση αυτή, θιγομένων εργαζομένων και της εξασφάλισης της θέσεως εργασίας τους, όπως ακριβώς συμβαίνει και στις κλασικές περιπτώσεις μεταβιβάσεως επιχειρήσεως, εκμεταλλεύσεως ή τμήματος εκμεταλλεύσεως. Με τη συνέχιση ή επανέναρξη, εξάλλου, από τον διάδοχο της ίδιας ή παρεμφερούς δραστηριότητας, εξακολουθεί να υφίσταται δυνατότητα απασχόλησης

του μισθωτού στην ίδια εργασιακή θέση με το ίδιο αντικείμενο. Η μεταβίβαση δε του τομέα δραστηριοτήτων έχει ως συνέπεια τη μεταβίβαση του σημείου σύνδεσης της εργασιακής σχέσεως. Από την πλευρά του εργαζομένου μεταβάλλεται μόνο το πρόσωπο που είναι υπεύθυνο για την εν λόγω λειτουργία, ο φορέας, δηλαδή, του μεταβιβαζόμενου τομέα δραστηριοτήτων. Συνεπώς, δεν υπάρχει κανένας λόγος, κατά την έννοια και το σκοπό των σχετικών προστατευτικών διατάξεων, που να δικαιολογεί την απώλεια της θέσεως εργασίας του μισθωτού. Σε μια τέτοια περίπτωση, λοιπόν, δεν μπορεί να είναι αποφασιστικό το γεγονός της μεταβιβάσεως ή μη περιουσιακών στοιχείων της επιχειρήσεως. Παραγνωρίζοντας τις παρατηρήσεις αυτές ελλοχεύει ο κίνδυνος καταστράτηγησης των διατάξεων για την μεταβολή του προσώπου του εργοδότη.

Στα πλαίσια αυτής της τεολογικής ερμηνείας, πρέπει να ερευνηθεί η προσφορότητα της προτεινόμενης λύσης και από τη σκοπιά του νέου επιχειρηματία, αν δηλαδή αυτή θα λειτουργούσε αδικαιολόγητα αρνητικά για τον διάδοχο. Για να απαιτηθεί από τον νέο εργοδότη να αναλάβει τις συνέπειες των κανόνων της μεταβιβάσεως επιχειρήσεως, πρέπει αυτός να έχει αποκτήσει λόγω της μεταβιβάσεως έναν λειτουργικό οργανισμό, μια οικονομικώς σημαντική μονάδα. Και στις προαναφερθείσες περιπτώσεις της μεταβιβάσεως δραστηριοτήτων ο διάδοχος, αναλαμβάνοντας την ευθύνη της λειτουργίας ενός τομέα δραστηριοτήτων, αποκτά συνήθως έναν τέτοιο οργανισμό, ακόμη κι αν δεν μεταβιβάζονται παραλλήλως υλικά ή άυλα αγαθά της αρχικής επιχειρήσεως. Η διάταξη εξάλλου του άρθρου 4 § 1 εδ. 2 του π.δ. 572/1988 και της Οδηγίας 77/187/ΕΟΚ περί επιτρεπομένων Καταγγελιών για οικονομικούς, τεχνικούς ή οργανωτικούς λόγους εγγυάται τον μη υπέρμετρο περιορισμό της επιχειρηματικής του ελευθερίας και αυτονομίας.

Η τελευταία παρατήρηση συνδέεται άμεσα με την ορθή κατανόηση και αντίληψη των όρων «εκμετάλλευση» και «τμήμα εκμεταλλεύσεως». Οι έννοιες αυτές είναι εσφαλμένο να γίνουν αντιληπτές απλώς ως ένα σύνολο υλικών και άυλων μέσων. Στα πλαίσια της θεώρησης της εκμεταλλεύσεως ως ζωντανού και λειτουργικού οργανισμού και ενόψει του σκοπού των περί μεταβιβάσεως επιχειρήσεων, εκμεταλλεύσεων ή τμημάτων εκμεταλλεύσεων διατάξεων, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η εκμετάλλευση αποτελεί ένα σύνολο επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και το τμήμα εκμεταλλεύσεως μια επί μέρους μονάδα αυτού του συνόλου. Υπό το πρίσμα αυτό, τα περιουσιακά στοιχεία της επιχειρήσεως δεν βρίσκονται πάντοτε στο κέντρο του ενδιαφέροντος. Υπάρχουν τομείς - έστω και δευτερευουσών δραστηριοτήτων - μέσα στην εκμετάλλευση που στηρίζονται κατά κύριο λόγο στη συνάθροιση ανθρώπινης εργασιακής δύναμης και δεν συναρτώνται κατά βάση με υλικά ή άυλα αγαθά της επιχειρήσεως, όπως είναι λ.χ. ο τομέας καθαριότητας ή φύλαξης, για τους οποίους, δηλαδή, τα περιουσιακά αυτά στοιχεία έχουν πολύ μικρή ή και καμιά σημασία. Η μεταβίβαση λοιπόν ενός τμήματος αυτού του συνόλου δραστηριοτήτων δικαιολογεί την εφαρμογή των κανόνων της μεταβιβάσεως (τουλάχιστον) τμήματος εκμεταλλεύσεως. Το τμήμα αυτό αποτελεί τον λειτουργικό οργανισμό τον οποίο αναλαμβάνει ο διάδοχος, με συνέπεια την επέλευση των σχετικών προστατευτικών για τους μισθωτούς κανόνων, χωρίς να είναι κρίσιμο το αν μεταβιβάζονται περιουσιακά στοιχεία της επιχειρήσεως.

Εξετάζοντας, περαιτέρω, το ζήτημα με βάση τις ρυθμίσεις του ελληνικού δικαίου και τα πορίσματα της νομολογίας και της θεωρίας, όπως αυτά προεξετέθησαν, θα καταλήγαμε στο συμπέρασμα ότι μια εκ των προτέρων γενικευμένη άρνηση ή αποδοχή της υπάρξεως μεταβιβάσεως στις ανωτέρω περιπτώσεις είναι εσφαλμένη. Στο ελληνικό

δίκαιο, κατ' αρχάς, δεν απαντώνται οι αυστηρές προϋποθέσεις που προβλέπονται από άλλες δικαιοτικές τάξεις, όπως λ.χ. στη Γερμανία, όπου η νομολογία θεωρεί ως κεντρικό στοιχείο της έννοιας της μεταβιβάσεως εκμεταλλεύσεως (ή τμήματος αυτής) κατά την § 613a BGB τη μεταβίβαση των υλικών και / ή άυλων στοιχείων της και, μάλιστα, όχι όλων, αλλά των βασικότερων για την πραγματοποίηση των εργατοτεχνικών σκοπών της. Απαιτείται, δηλαδή, η ανάληψη από τον διάδοχο της βάσεως (Substrat) της εκμεταλλεύσεως. Ασήμαντα στοιχεία του ενεργητικού της με δευτερεύουσα βοηθητική λειτουργία είναι άνευ σημασίας. Οι δε εργαζόμενοι δεν ανήκουν στην εκμετάλλευση, κατά την έννοια της ανωτέρω διατάξεως, γιατί η μεταβίβαση της εργασιακής σχέσεως είναι έννομη συνέπεια κι όχι προϋπόθεση του πραγματικού της κι έτσι η ανάληψή τους από τον διάδοχο δεν λαμβάνεται υπ' όψιν για την διαπίστωση της υπάρξεως μεταβιβάσεως. Ο *a priori*, δηλαδή, αποκλεισμός των περιπτώσεων αυτών από το πεδίο εφαρμογής των κανόνων της μεταβιβάσεως επιχειρήσεως, εκμεταλλεύσεως ή τμήματος εκμεταλλεύσεως δεν είναι δεδομένος. Από την άλλη μεριά, το γεγονός ότι δεν είναι αναγκαία η μεταβίβαση των ανωτέρω περιουσιακών στοιχείων δεν σημαίνει ότι κάθε περίπτωση μεταβιβάσεως δραστηριοτήτων εξομοιούται άνευ ετέρου με μεταβίβαση εγκαταστάσεως ή τμήματος αυτής. Απαιτείται απεναντίας προσεκτική και *ad hoc* εκτίμηση όλων των πραγματικών περιστατικών, που χαρακτηρίζουν την κάθε συναλλαγή.

Η κρίση πρέπει να βασιστεί στα ήδη διαμορφωμένα κριτήρια ελέγχου, τα οποία παρέχουν τη δυνατότητα ορθής ερμηνείας της κάθε ξεχωριστής περιπτώσεως και αποφυγής βεβιασμένων γενικεύσεων προς τη μία ή την άλλη κατεύθυνση: τόσο ο ΑΠ όσο και το Δ.Ε.Κ. εμμένουν στη διερεύνηση της διατήρησης ή μη της ταυτότητας της οικονομικής μονάδας υπό τον διάδοχο. Σε κάθε περίπτωση, λοιπόν, πρέπει να

ελέγχεται η συνδρομή των δύο βασικών προϋποθέσεων για την αποδοχή μιας μεταβιβάσεως: α) πρέπει να υφίσταται μια οικονομική μονάδα και β) η οικονομική αυτή μονάδα και η ταυτότητά της πρέπει να διατηρούνται και μετά τη μεταβίβαση.

Για τη διαπίστωση της πλήρωσης των προϋποθέσεων αυτών (και ιδιαιτέρως της διατήρησης της οικονομικής μονάδας και της ταυτότητάς της), στις περιπτώσεις της μεταβιβάσεως δραστηριοτήτων, απαιτείται συνολική εκτίμηση όλων των παραγόντων και των περιστάσεων που συναρτώνται με τη μεταβίβαση αυτή. Η ομοιότητα των πριν και μετά τη μεταβίβαση ασκουμένων δραστηριοτήτων (την οποία ιδιαιτέρως τονίζει το Δ.Ε.Κ.) είναι βεβαίως ένα πολύ σημαντικό κριτήριο, δεν είναι πάντως το μοναδικό.

Στο σημείο αυτό θα ήταν χρήσιμο να αναφερθούν συνοπτικά όλοι οι παράγοντες που εξετάζονται από το Δικαστήριο σε αυτό το πλαίσιο, όπως αυτοί διατυπώθηκαν στις διάφορες αποφάσεις του από το 1985 και μετά:

- η πραγματική συνέχιση ή επανέναρξη της εκμεταλλεύσεως με τις ίδιες ή ανάλογες οικονομικές δραστηριότητες
- ο τύπος της εν λόγω επιχειρήσεως ή εγκαταστάσεως
- η μεταβίβαση ή η μη μεταβίβαση των υλικών περιουσιακών στοιχείων (π.χ. κτίρια, κινητά πράγματα)
- η αξία των άυλων αγαθών κατά το χρονικό σημείο της μεταβιβάσεως
- η ανάληψη ή μη του κυρίου μέρους (από άποψη αριθμού και ικανοτήτων) του εργατικού δυναμικού απ' τον νέο εργοδότη
- η μεταβίβαση ή μη της πελατείας
- ο βαθμός ομοιότητας μεταξύ της πριν και της μετά την μεταβίβαση ασκουμένης δραστηριότητας
- η διάρκεια μιας ενδεχόμενης διακοπής αυτής της δραστηριότητας

- η πρόταση επαναπρόσληψης στους εργαζομένους εκ μέρους του νέου εργοδότη
- τα διευθυντικά στελέχη της οικονομικής μονάδας
- η οργάνωση των εργασιών της
- οι μέθοδοι παραγωγής ή εκμεταλλεύσεώς της
- η διάρκειά της
- η ανάληψη μιας οργανωμένης ενότητας παραγόντων, η οποία επιτρέπει στον διάδοχο την συνέχιση επί μονίμου βάσεως των δραστηριοτήτων ή συγκεκριμένων δραστηριοτήτων της μεταβιβάζουσας επιχειρήσεως

Όλα αυτά τα στοιχεία αποτελούν επιμέρους πλευρές μιας συνολικής αξιολογήσεως και δεν μπορούν να εκτιμηθούν μεμονωμένα. Κάποια από αυτά έχουν ερμηνευθεί αναλυτικά από το Δικαστήριο ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της εκάστοτε υποθέσεως (όπως συνέβη λ.χ. στην απόφαση Suzen). Πρέπει, επίσης, να επισημανθεί ότι η απαρίθμηση των ανωτέρω ερμηνευτικών κριτηρίων είναι ενδεικτική και όχι αποκλειστική. Κάθε παράγοντας κρίσιμος για την διαπίστωση της διατήρησης ή μη της ταυτότητας της οικονομικής μονάδας πρέπει να λαμβάνεται υπ' όψιν στα πλαίσια της συνολικής εκτιμήσεως. Έτσι, υπό το πρίσμα αυτό μπορούν να αναφερθούν ορισμένα κριτήρια για την ερμηνεία των περιπτώσεων των μεταβιβάσεων δραστηριοτήτων:

A) Οι δύο παραπάνω βασικές προϋποθέσεις δεν πληρούνται όταν:

- Λόγω της μεταβιβάσεως της δραστηριότητας η οικονομική μονάδα κατακερματίζεται. Αυτό συμβαίνει λ.χ. όταν η επιχείρηση Α αποφασίζει να κλείσει το τμήμα έρευνας και αναθέτει τη λειτουργία αυτήν με περισσότερες αναθέσεις στις επιχειρήσεις Β, Γ και Δ.
- Η δραστηριότητα ανατίθεται σε φυσικό πρόσωπο. Οι εργασίες καθαριότητας λ.χ. ανατίθενται σε μια νέα καθαρίστρια.

- Η δραστηριότητα χάνει με τη μεταβίβαση την οργανωτική δομή και ενότητά της εντασσόμενη και ασκούμενη από τον διάδοχο στα πλαίσια ενός ιδιαίτερου και αυτόνομου οργανισμού με πλήρως διαφορετική διάρθρωση και λειτουργία.

Το αντίθετο συμβαίνει, όταν η δραστηριότητα μεταβιβάζεται οργανωμένη κατά έναν συγκεκριμένο τρόπο και παραμένει έτσι και μετά την ανάληψή της από τον νέο εργοδότη. Αν π.χ. η επιχείρηση Α αποφασίσει να αναστείλει τις εργασίες της εκμεταλλεύσεώς της (ή του τμήματος αυτής), που παράγει κάποιο προϊόν και προμηθεύεται εφεξής το προϊόν αυτό από την επιχείρηση Β, κατά κανόνα παύει να υφίσταται η ταυτότητα της οικονομικής αυτής μονάδας, καθώς η μεταβιβαζόμενη δραστηριότητα (παραγωγή προϊόντος) έχει ενταχθεί και εκτελείται μέσα στη διαφορετική δομή και διάρθρωση της Β. Εν προκειμένω η Β απλώς διεκπεραιώνει για λογαριασμό της Α την ίδια λειτουργία, με ιδιαίτερο και διαφορετικό όμως τρόπο. Αυτό το συμπέρασμα είναι και ο κανόνας στις περιπτώσεις μεταβιβάσεως τομέων παραγωγής, ενώ εξαρτάται από την κάθε συγκεκριμένη περίπτωση στις μεταβιβάσεις τομέων παροχής υπηρεσιών (διαφορετικές είναι λ.χ. οι περιπτώσεις της αναθέσεως των νομικών υποθέσεων σε δικηγορικό γραφείο και της αναθέσεως των εργασιών καθαριότητας σε άλλη εταιρία).

Β) Πολύ σημαντικό κριτήριο για τη διαπίστωση της διατήρησης της οικονομικής μονάδας και της ταυτότητάς της, αλλά και άμεσα συνδεδεμένο με τη τελευταία παρατήρηση, είναι το αν οι μεταβιβαζόμενες λειτουργίες ασκούνται και από τον διάδοχο στον ίδιο ακριβώς χώρο, όπου ασκούνταν πριν από τη μεταβίβαση. Αυτό συμβαίνει για παράδειγμα με τις εργασίες καθαριότητας, φύλαξης και ασφαλείας, σίτισης κ.λ.π., στις οποίες ο διάδοχος κατά κανόνα ασκεί τις ίδιες ακριβώς δραστηριότητες στον ίδιο ακριβώς εργασιακό χώρο και με τις ίδιες συνθήκες όπως ο προκάτοχός του. Η αποδοχή της υπάρξεως

μεταβιβάσεως εκμεταλλεύσεως ή τμήματος εκμεταλλεύσεως - λαμβανομένων πάντοτε υπ' όψιν όλων των παραγόντων - εμφανίζεται πιθανότερη στις περιπτώσεις αυτές, όχι πάντως και υποχρεωτική.

Γ) Σε χρήσιμα συμπεράσματα για τη διευκόλυνση της έρευνας αυτής καταλήγει και η απόφαση του Δ.Ε.Κ. της 19-9-1995, η οποία μεσολάβησε μεταξύ της απόφασης Christel Schmidt και της απόφασης Merckx και στην οποία το δικαστήριο ασχολήθηκε με μια περίπτωση ανάληψης αναθέσεων. Το Δ.Ε.Κ. απεφάνθη, ότι δεν αρκεί να υφίσταται μια οικονομική μονάδα, αλλά η μεταβιβαζόμενη οικονομική μονάδα Πρέπει να είναι οργανωμένη επί μονίμου βάσεως και η δραστηριότητά της να μην περιορίζεται στην εκτέλεση ενός συγκεκριμένου έργου. Αυτό δεν συμβαίνει, όταν μία επιχείρηση μεταβιβάζει σε άλλη επιχείρηση ένα από τα εργοτάξιά της, με σκοπό την αποπεράτωση του έργου, που έχει αναλάβει. Μια τέτοια μεταβίβαση θα μπορούσε να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας, μόνο αν συνοδευόταν από τη μεταβίβαση ενός οργανωμένου συνόλου παραγόντων, που θα επέτρεπε τη συνέχιση των δραστηριοτήτων ή ορισμένων δραστηριοτήτων της μεταβιβαζουσας επιχειρήσεως επί μονίμου βάσεως. Όταν η προαναφερθείσα επιχείρηση περιορίζεται στο να θέσει στη διάθεση του νέου επιχειρηματία εργαζομένους και υλικά, που θα έχουν ως σκοπό την διεκπεραίωση των εν λόγω εργασιών, δεν συντρέχει περίπτωση μεταβιβάσεως κατά την έννοια της Οδηγίας 77/187/ΕΟΚ.

Με την απόφαση αυτή το Δ.Ε.Κ., αφενός μεν επανέρχεται στο συμπέρασμα που είχε σε παλαιότερη απόφασή του διατυπώσει, ότι δηλαδή μόνο η εκποίηση περιουσιακών στοιχείων της επιχειρήσεως δεν αρκεί για την θεμελίωση της υπάρξεως μεταβιβάσεως επιχειρήσεως, εγκαταστάσεως ή τμήματος αυτής, αφετέρου δε θέτει μια επιπρόσθετη προϋπόθεση για την αποδοχή μεταβιβάσεως κατά την έννοια της Οδηγίας, αυτήν της διάρκειας της οικονομικής μονάδας: όταν λοιπόν η

μεταβιβαζόμενη δραστηριότητα αναλαμβάνεται από τρίτον, με σκοπό μόνο την διεκπεραίωση μιας συγκεκριμένης εργασίας και εντός ορισμένου χρονικού πλαισίου και από το σύνολο των παραγόντων που χαρακτηρίζουν την εν λόγω συναλλαγή προκύπτει ότι η δραστηριότητα αυτή δεν πρόκειται να συνεχιστεί για ένα σημαντικό, οικονομικώς αξιόλογο χρονικό διάστημα, οι προϋποθέσεις της υπάρξεως οικονομικής μονάδας και της διατήρησης της ταυτότητάς της και μετά τη μεταβίβαση δεν πληρούνται. Αυτή η παρατήρηση φαίνεται, πάντως, να έχει κάποια σημασία κυρίως για τις περιπτώσεις των αναλήψεων αναθέσεων.

Δ) Η ανάληψη του προσωπικού (ή τμήματος αυτού), το οποίο μπορεί να θεωρηθεί ως οργανωτική ενότητα, δύναται να αποτελέσει ένα ακόμη χαρακτηριστικό στοιχείο, ένα επιπρόσθετο κριτήριο για την διαπίστωση της υπάρξεως μεταβιβάσεως. Ιδιαίτερη σημασία αποκτά η παρατήρηση αυτή κυρίως στις περιπτώσεις τομέων δραστηριοτήτων ή εκμεταλλεύσεων (ή τμημάτων αυτών), όπου, όπως προανεφέρθη, τα υλικά ή άυλα στοιχεία της επιχειρήσεως έχουν μηδαμινή ή καθόλου σημασία και την βάση των μονάδων αυτών αποτελεί η (συν)εργασία του εργατικού δυναμικού. Ακόμη πιο χαρακτηριστική είναι στο πλαίσιο αυτό η περίπτωση της αναλήψεως από τον διάδοχο των εργασιακών σχέσεων εξειδικευμένων εργαζομένων (φορέων του know-how κ.λ.π.). Υπό τις προϋποθέσεις αυτές η μεταβίβαση μέρους ή του συνόλου του προσωπικού θα μπορούσε να οδηγήσει στην αποδοχή της υπάρξεως μεταβιβάσεως κατά την έννοια των κανόνων της μεταβιβάσεως επιχειρήσεως, εκμεταλλεύσεως ή τμήματος εκμεταλλεύσεως.

Πρέπει, τέλος, να παρατηρηθεί ότι στα παραπάνω συμπεράσματα του Δ.Ε.Κ. πρέπει να στρέψουν την προσοχή τους και τα ελληνικά δικαστήρια, καθώς, αφενός μεν τα ανωτέρω ερμηνευτικά στοιχεία είναι εξαιρετικά χρήσιμα για την εξειδίκευση της έννοιας της ταυτότητας της

οικονομικής μονάδας, την οποία και η ελληνική νομολογία σταθερά χρησιμοποιεί, αφετέρου δε τα δικαστήρια των κρατών - μελών οφείλουν να ακολουθούν τα σχετικά πορίσματα του Δικαστηρίου βάσει της αρχής της σύμφωνης με το ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο ερμηνείας του εθνικού δικαίου και των διατάξεων εναρμονίσεως προς την κοινοτική νομοθεσία. Γι' αυτούς ακριβώς τους λόγους είναι πολύ σημαντική και για τον Έλληνα δικαστή η παρακολούθηση των εξελίξεων στη νομολογία του Δ.Ε.Κ. ως προς τα ζητήματα αυτά και η ανάλυση των αποφάσεών του.

Πρέπει, εξάλλου, να αναφερθεί ότι, όπως και το ίδιο το Δικαστήριο επανειλημμένως έχει τονίσει, εναπόκειται στην αρμοδιότητα των εθνικών δικαστηρίων να καθορίσουν, ενόψει του συνόλου των ανωτέρω εξειδικευμένων ερμηνευτικών στοιχείων, αν στην εκάστοτε περίπτωση πραγματοποιήθηκε ή όχι μεταβίβαση. Αν αυτό γίνει αντιληπτό από τους εθνικούς δικαστές των κρατών - μελών, θα σταματήσει και η ατέρμονη (επαν)υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων ως προς το σχετικό ζήτημα, ιδίως από την πλευρά των γερμανικών δικαστηρίων, τα οποία μετά δυσκολίας μετέβαλαν την παγία - αντίθετη - νομολογία τους επί αυτού του θέματος. Στην αρμοδιότητα του Δ.Ε.Κ., εξάλλου, ανήκει η παροχή γενικών κανόνων και υποδείξεων ερμηνείας των κοινοτικών διατάξεων και όχι η οριστική απόφαση επί συγκεκριμένων διαφορών.

Χαρακτηριστικό είναι, εν προκειμένω, το παράδειγμα της υποθέσεως Suzen: ενώ διαβάζοντας κανείς το τελικό συμπέρασμα της αποφάσεως αποκομίζει την εντύπωση ότι το Δ.Ε.Κ. απορρίπτει την αγωγή για τους εκεί αναφερομένους λόγους, με βάση τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως και τα ερμηνευτικά κριτήρια που το ίδιο το Δικαστήριο διετύπωσε θα πρέπει αντιθέτως να γίνει δεκτή η ύπαρξη μεταβιβάσεως, αφού ο διάδοχος ανέλαβε έξι από τις οκτώ εργαζόμενες

του εκχωρητή - άρα το σημαντικότερο τμήμα του προσωπικού. Η φαινομενική όμως αντίφαση αίρεται λαμβανομένου υπ' όψιν του προαναφερομένου σκοπού της διαδικασίας υποβολής προδικαστικών ερωτημάτων στο Δ.Ε.Κ. κατά το άρθρο 177 της Συνθήκης της Ε.Ο.Κ.

4. Οι νεώτερες ερμηνευτικές δυσχέρειες της τελευταίας αποφάσεως του Δ.Ε.Κ. («Suzen»)

Παρά την αναλυτικότερη και προσεκτικότερη διατύπωσή της η απόφαση Suzen δεν προσέφερε μία σαφή και ξεκάθαρη απάντηση στα σημαντικά επίμαχα ζητήματα που είχαν ανακύψει. Κατ' αρχάς, δημιούργησε μια έντονη αμφισβήτηση, στη γερμανική κυρίως θεωρία και νομολογία, ως προς το εάν η τελευταία αυτή απόφαση του Δ.Ε.Κ. σηματοδοτεί την μεταστροφή της νομολογίας του και την εγκατάλειψη των προηγούμενων διευρυμένων ερμηνειών ή αποτελεί επιβεβαίωση των προηγούμενων αποφάσεων. Ορθότερη, πάντως, φαίνεται η άποψη πως μία προσεκτική ανάλυση της αποφάσεως Suzen καταδεικνύει ότι το Δ.Ε.Κ. μένει σταθερό στη νομολογία του ως προς την ερμηνεία της Οδηγίας 77/187/ΕΟΚ, μολονότι δίνει αρχικά την εντύπωση αντιφάσεων. Είναι, πάντως, αληθές ότι το Δικαστήριο προβαίνει σε μία διεξοδικότερη ανάλυση των εκτιμήσεων που διατύπωσε στην υπόθεση Christel Schmidt. Η απόφαση της 14-4-1994 χαρακτηριζόταν από σχετικώς ελλιπή αιτιολογία και μερική ένδεια επιχειρημάτων, κάτι που δεν συμβαδίζει με την τεράστια σημασία της για την θεωρία και την πράξη. Στην υπόθεση Suzen το Δ.Ε.Κ. προκρίνει μία ευρεία ανάπτυξη των σκέψεών του και προχωρεί σε μία επεξήγηση, οριοθέτηση και, εν μέρει, διόρθωση των συμπερασμάτων της αποφάσεως Christel Schmidt, η οποία πάντως επιβεβαιώνεται ως προς τις βασικές της σκέψεις και με την απόφαση της 11-3-1997.

Περαιτέρω και παρά την σχετικώς ευρεία και συγκροτημένη

ανάπτυξη των συμπερασμάτων του στην υπόθεση Suzen, το Δ.Ε.Κ. δεν απέφυγε για ακόμη μία φορά την δημιουργία καινούριων αμφιλεγόμενων ζητημάτων και ασαφειών, που κατά κύριο λόγο συναρτώνται με τον τονισμό της προϋποθέσεως της αναλήψεως ενός σημαντικού, από άποψη αριθμού και ικανοτήτων, τμήματος του προσωπικού από τον διάδοχο. Ερωτηματικά ανακύπτουν ως προς τα εξής σημεία:

- Ενώ στην απόφαση Christel Schmidt ακούσε η πρόταση επαναπρόσληψης στην εργαζόμενη εκ μέρους του νέου εργοδότη (έστω και υπό δυσμενέστερους όρους), στην υπόθεση Suzen το Δικαστήριο αναφέρεται στην πραγματική ανάληψη του προσωπικού από τον διάδοχο. Σε κάθε περίπτωση δεν πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός, ότι ελλοχεύει ο κίνδυνος καταστρατηγήσεως των προστατευτικών για τους μισθωτούς διατάξεων, καθώς η βασική επιδίωξη του νέου εργοδότη (κυρίως στις περιπτώσεις μεταβιβάσεων δραστηριοτήτων και λιγότερο στις κλασσικές περιπτώσεις μεταβιβάσεων επιχειρήσεων ή τμημάτων αυτών) θα είναι να αποφύγει την πρόσληψη ή την πρόταση πρόσληψης (στο κύριο τμήμα) του προσωπικού της μεταβιβαζόμενης επιχειρήσεως και να διεκπεραιώσει τις εργασίες είτε με το εργατικό δυναμικό που ήδη διαθέτει είτε με την σύναψη νέων συμβάσεων εργασίας με τρίτους μισθωτούς. Έτσι, ο διάδοχος θα μπορεί να εμποδίσει την επέλευση των εννόμων συνεπειών των σχετικών κανόνων, η εφαρμογή των οποίων ουσιαστικά θα εναπόκειται στην βούλησή του. Κάτι τέτοιο όμως δεν συνάδει με τον προστατευτικό σκοπό της Οδηγίας και των εθνικών διατάξεων.

Στην περίπτωση δε που το σημαντικότερο τμήμα του προσωπικού απορρίπτει την πρόταση επαναπρόσληψης του νέου εργοδότη (όπως έπραξαν λ.χ. η Christel Schmidt ή οι Merckx και Neuhuys στις

αντίστοιχες υποθέσεις θεωρώντας τους προταθέντες εργασιακούς όρους δυσμενέστερους), το μόνο που θα επιτύχει θα είναι ο ενδεχόμενος αποκλεισμός της εφαρμογής της Οδηγίας, αφού δεν θα υφίσταται πραγματική ανάληψη του προσωπικού.

- Δεν είναι απολύτως σαφές τι αποτελεί για το Δ.Ε.Κ. «σημαντικό, από άποψη αριθμού και ικανοτήτων, τμήμα του προσωπικού». Κατ' αρχάς τίθεται το ερώτημα, εάν είναι αναγκαίο να συντρέχουν πάντοτε σωρευτικώς και οι δύο προϋποθέσεις (δηλαδή τόσο του αριθμού όσο και των ικανοτήτων). Ως προς τον αριθμό, περαιτέρω, θα απαιτείται πάντοτε η πλειονότητα, αρκεί περίπου το ήμισυ, ή μήπως αναλόγως την κάθε υπό κρίσιν περίπτωση θα επαρκούσε ενδεχομένως και μικρότερο ποσοστό; Με βάση, πάντως, την γενικότερη αρχή που προανεφέρθη, της ad hoc διερεύνησης, δηλαδή, της εκάστοτε περιπτώσεως, ορθότερη φαίνεται η τελευταία απάντηση, μολονότι είναι πρόδηλον, ότι όσο υψηλότερο είναι το ποσοστό, τόσο σημαντικότερη είναι η ένδειξη ότι συνετελέσθη μεταβίβαση.
- Ακόμη δυσχερέστερη είναι η ανάλυση της έννοιας της σημαντικότητας ως προς τις ικανότητες. Ενδεχομένως το Δικαστήριο να εννοεί μισθωτούς εξειδικευμένης εκπαίδευσης και ιδιαίτερων ικανοτήτων και να αναφέρεται κυρίως στους εργαζόμενους - φορείς της τεχνογνωσίας (know-how) και λοιπών βασικών άυλων αγαθών της επιχειρήσεως. Αφενός, όμως, είναι ασαφές, ποιοι είναι αυτοί οι εργαζόμενοι στις περιπτώσεις της μεταβιβάσεως λ.χ. των εργασιών καθαριότητας ή φύλαξης (οπού δεν υφίσταται ιδιαίτερη τεχνογνωσία), αφετέρου δε, εάν δεχθούμε ότι οι προϋποθέσεις εφαρμογής των σχετικών προστατευτικών κανόνων πληρούνται μόνο στις περιπτώσεις επιχειρήσεων που απασχολούν εξειδικευμένο προσωπικό, θα μπορούσαν να διατυπωθούν ενστάσεις

παραβίασης της αρχής της ισότητας εις βάρος των μη ειδικευμένων μισθωτών, οι οποίοι απασχολούνται σε μεταβιβαζόμενες επιχειρήσεις όπου δεν απαιτούνται ιδιαίτερες γνώσεις ή ικανότητες (π.χ. σίτιση, φύλαξη, μεταφορά, καθαριότητα κ.λ.π.). Σκοπός όμως του νόμου είναι η προστασία και αυτών των εργαζομένων.

Εξετάζοντας, πάντως, το ζήτημα και σε συνάρτηση με τις επισημάνσεις του Δ.Ε.Κ. στις σκέψεις 15 και 21 προκύπτει ότι για την ερμηνεία των παραπάνω παραγόντων (ιδιαίτερος δε αυτού των ικανοτήτων) μεγάλη σημασία έχει η δραστηριότητα που ησκειται από τον παλιό εργοδότη. Σε περιπτώσεις δραστηριοτήτων παροχής υπηρεσιών περιορισμένης εκτάσεως, που δεν απαιτούν ούτε ιδιαίτερες ικανότητες ή γνώσεις ούτε σημαντική οργάνωση (λ.χ. εργασίες καθαριότητας γραφείων), θα επαρκούσε μόνο η ανάληψη του σημαντικότερου από άποψη αριθμού τμήματος του προσωπικού. Σε πολυπλοκότερες και ευρύτερες δραστηριότητες θα πρέπει να αναληφθούν και οι κυριότεροι φορείς της τεχνογνωσίας (know-how Träger) ή και τα διευθυντικά στελέχη της υπ' όψιν μονάδος για να πληρούται η παραπάνω προϋπόθεση.

- Στην υπόθεση Suzen το Δ.Ε.Κ. έκρινε μία περίπτωση διαδοχής αναθέσεων, ενώ στην υπόθεση Christel Schmidt επρόκειτο για διαδοχή λειτουργιών. Μολονότι φαίνεται λογικότερο να εφαρμόζονται τα ίδια κατ' αρχήν κριτήρια και στις δύο περιπτώσεις, καθώς εξάλλου και σε όλες τις κατηγορίες του outsourcing (contracting out), δεν είναι απολύτως βέβαιο ότι το Δικαστήριο είχε αυτήν την πρόθεση. Το επιχείρημα του Δ.Ε.Κ., επί παραδείγματι, ότι στις περιπτώσεις της απλής διαδοχής αναθέσεων η επιχείρηση παροχής υπηρεσιών, στην οποία είχε προηγουμένως ανατεθεί το έργο, χάνει μεν έναν πελάτη, εξακολουθεί ωστόσο να υφίσταται στο ακέραιο, χωρίς να μπορεί να θεωρηθεί ότι

μεταβιβάστηκε στο νέο εργολήπτη μία εκμετάλλευσή της ή ένα τμήμα μίας εκμεταλλεύσεως της (σκέψη 16), δεν ισχύει για τις περιπτώσεις διαδοχής λειτουργιών.

Και στο σημείο αυτό, συνεπώς, θα πρέπει για ακόμη μία φορά να τονισθεί ότι η κάθε περίπτωση πρέπει να εξετάζεται χωριστά και σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητές της και ότι θα πρέπει να αποφεύγεται η διατύπωση γενικών κανόνων.

- Το Δ.Ε.Κ. επισήμανε, όπως προαναφέρθη, για άλλη μία φορά την μη αναγκαιότητα της μεταβιβάσεως υλικών ή άυλων αγαθών της επιχειρήσεως (σκέψη 17, 18 αλλά και 15) για την εφαρμογή της Οδηγίας. Αυτή όμως η παραδοχή δείχνει εκ πρώτης όψεως αντιφατική με τον ορισμό που δίνει το Δικαστήριο στην έννοια της «οικονομικής μονάδας» στην σκέψη 13 («οργανωμένο σύνολο προσώπων και στοιχείων για την άσκηση μιας οικονομικής δραστηριότητας με ίδιον σκοπό»), αλλά και με την αναφορά του κριτηρίου της μεταβιβάσεως ουσιωδών υλικών ή άυλων περιουσιακών στοιχείων στο συμπέρασμα (σκέψη 23) καθώς και στην προτασόμενη περίληψη της αποφάσεως. Το ορθό νόημα αυτών των παρατηρήσεων είναι ότι το Δ.Ε.Κ. κατανοεί μεν τον όρο «οικονομική μονάδα» με το ίδιο περίπου περιεχόμενο, με το οποίο αυτός γίνεται αντιληπτός από την θεωρία και τη νομολογία των περισσότερων κρατών - μελών, δεν δίνει όμως ιδιαίτερη βαρύτητα στον παράγοντα της εκχώρησεως των περιουσιακών στοιχείων της επιχειρήσεως στον νέο εργοδότη, αλλά τον συνεκτιμά και αυτόν μαζί με τα λοιπά ερμηνευτικά κριτήρια που έχει καθορίσει. Σε καμία περίπτωση, δηλαδή, δεν θεωρεί το στοιχείο αυτό ως το αποκλειστικό κριτήριο ή, έστω, ως τον αποφασιστικότερο παράγοντα, ούτε όμως το διαγράφει απ' τη γενική αξιολόγηση που πρέπει πάντοτε να πραγματοποιείται.

4. Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Η ευρύτητα με την οποία ερμηνεύει το Δ.Ε.Κ. τους κανόνες της μεταβιβάσεως επιχειρήσεως, εκμεταλλεύσεως ή τμήματος εκμεταλλεύσεως έχει οδηγήσει στην τάση να καλύπτεται από τις ρυθμίσεις αυτές και το σύγχρονο φαινόμενο των περιπτώσεων των μεταβιβάσεων δραστηριοτήτων. Οι αντιρρήσεις που διευτώθησαν κατά της λύσεως αυτής είναι πολλές και σημαντικές. Η απάντηση στον προβληματισμό αυτόν δίδεται με την τήρηση των προϋποθέσεων που έχουν ήδη τεθεί τόσο από την ελληνική νομολογία όσο και από το Δ.Ε.Κ. Έτσι, και οι ερμηνευτικές και πρακτικές δυσχέρειες αντιμετωπίζονται και η εσφαλμένη in abstracto μεταχείριση όλων των περιπτώσεων αποφεύγεται.

Η νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εξακολουθεί και μετά την τελευταία απόφαση για την σχετική Οδηγία 77/187/ΕΟΚ (υπόθεση Suzen) να κινείται στην ίδια - σωστή - κατεύθυνση της ad hoc εξετάσεως της εκάστοτε υποθέσεως με βάση τα ήδη διατυπωμένα κριτήρια ελέγχου, μολονότι στην προσπάθειά του αυτήν για την ορθή εφαρμογή της Οδηγίας, η οποία ούτως ή άλλως εμφανίζει αρκετές ερμηνευτικές δυσχέρειες, συχνά, είτε δίνει την εντύπωση αντιφάσεων, είτε φαίνεται να δημιουργεί νέα αμφισβητούμενα ζητήματα. Μένει να διαπιστωθεί, αφενός μεν ποια θα είναι η στάση της νομολογίας των ελληνικών δικαστηρίων όταν ασχοληθούν διεξοδικότερα με το ζήτημα αυτό, αφετέρου δε αν το Δ.Ε.Κ. θα συνεχίσει να ακολουθεί την τάση της διασταλτικής ερμηνείας της έννοιας της μεταβιβάσεως επιχειρήσεως.

ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΕΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ - ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται κινητικότητα στις συγχωνεύσεις μεγάλων επιχειρήσεων του ιδιωτικού και ευρύτερου δημόσιου τομέα. Εμφανής σκοπός η καλύτερη οργάνωση, η παροχή καλύτερων υπηρεσιών και η μείωση του κόστους των αντίστοιχων προϊόντων. Για την επίτευξη του ποθούμενου παράλληλα γίνεται χρήση και μέτρων εθελουσίας εξόδου των μισθωτών με οικονομικά κίνητρα, προς τα οποία προσχωρούν πρόσωπα με συμπληρωμένες τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης ή με επικείμενη τη συμπλήρωσή τους. Πολλοί από αυτούς αναγκάζονται στη λήψη μειωμένης σύνταξης, υπολογίζοντας στην κάλυψη της διαφοράς από την αυξημένη αποζημίωση και την επωφελή επένδυση αυτής.

Το φαινόμενο εμφανίζεται και σε ΝΠΔ και ΙΔ, τα τελευταία ελεγχόμενα από το Κράτος, προς το σκοπό της αναδιοργάνωσης των Υπηρεσιών του Δημοσίου. Ως προς τα ΝΠΔΔ παρατηρούνται και τάσεις μετατροπής της νομικής τους μορφής σε ανώνυμες εταιρείες, με μοναδικό μέτοχο βεβαίως το κράτος. Το νομικό πλαίσιο για τις διαφοροποιήσεις αυτές των ΝΠΔΔ και Δημοσίων Επιχειρήσεων, το συνέστησε ο Ν. 2414/96 (ΔΕΝ 1996 σ. 1212) και άλλοι όμοιοι. Στο χώρο των ιδιωτικών επιχειρήσεων ισχύει ο νόμος περί ανωνύμων εταιρειών και ορισμένοι φορολογικοί και άλλοι νόμοι, οι οποίοι παρέχουν κάποιες διευκολύνσεις. Είναι βέβαιο ότι με οποιαδήποτε μέθοδο και αν συντελείται η αλλαγή, έχουμε επιπτώσεις στις εργασιακές σχέσεις του προσωπικού που μεταφέρεται, αλλά και σε εκείνο που υπηρετεί στην επιχείρηση στην οποία απορροφάται, συγχωνεύεται κ.λ.π. η άλλη επιχείρηση, παρά το νομικό καθεστώς προστασία που ισχύει από τη μεταβολή του προσώπου του εργοδότη και τις επιμέρους προσπάθειες που καταβάλλονται να περιορισθούν αυτές με συμβατικούς κανόνες

(ΠΔ 572/88 ΔΕΝ 1989 σ. 155).

Προβλήματα γεννώνται και στο κοινωνικοασφαλιστικό status του προσωπικού της συγχωνευόμενης ή απορροφούμενης επιχείρησης, όταν με την αλλαγή εργοδότη έχουμε και αλλαγή φορέα ασφάλισης. Και οι περιπτώσεις αυτές δεν είναι σπάνιες, αν σκεφτεί κανείς ότι λειτουργούν πολλά ταμεία κύριας ασφάλισης, αλλά και πλειότερα επικουρικά. Άλλη διάσταση αποκτά το θέμα, όταν το προσωπικό του ΝΠΔΔ που μετατρέπεται σε Α.Ε. έχει ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς, όμοιο με εκείνο των δημοσίων υπαλλήλων. Η μεταβολή αυτή μετατρέπει αυτομάτως τη σχέση εργασίας δημοσίου δικαίου σε όμοια εξαρτημένης εργασίας του ιδιωτικού δικαίου με επέκεινα κοινωνικοασφαλιστικές επιπτώσεις.

1. Συγχωνεύσεις Ιδιωτικών Επιχειρήσεων

Στις περιπτώσεις αυτές, η ένταξη του προσωπικού της συγχωνευόμενης επιχείρησης στη νέα, το προσωπικό της οποίας έχει άλλο ή άλλους φορείς ασφάλισης (κύριας ή επικουρικής σύνταξης, ασθένειας, πρόνοιας) που λειτουργούν με τη μορφή ΝΠΔΔ, συνεπιφέρει την υπαγωγή τους στους νέους φορείς, διακοπτόμενης της ασφάλισης στους φορείς που μέχρι της ένταξης ασφαλιζονται. Η μεταβολή αυτή προβλέπεται από κανόνες αναγκαστικού δικαίου, γίνεται αυτοδικαίως και ως εκ τούτου δε μπορεί να ανακοπεί με συμβατικούς όρους ή άλλες πράξεις ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Ο χρόνος ασφάλισης για σύνταξη (κύρια ή επικουρική) που ήδη διανύθηκε στους παλαιούς φορείς, μέχρι της κατά τα ανωτέρω διακοπής, διατηρείται σε ισχύ, και μεταφέρεται στους νέους φορείς κατά το χρόνο της συνταξιοδότησης, αν το επιθυμεί ο ασφαλισμένος ή χρησιμοποιείται υπ' αυτού ή των μελών της οικογένειάς του σε περίπτωση θανάτου του, για θεμελίωση αυτοτελούς δικαιώματος σε σύνταξη από τον παλιό φορέα (διαδοχική ασφάλιση).

Δεν αποκλείεται για τους κλάδους ασθενοίας, επικουρικής σύνταξης και προνοίας, η ασφάλιση του προσωπικού της νέας επιχείρησης να γίνεται σε Ταμεία που λειτουργούν ως ΝΠΙΔ με σωματειακή μορφή (π.χ. Ταμείο Αλληλοβοήθειας κ.α.). Τυπικώς, η υπαγωγή σ' αυτά έχει προαιρετικό χαρακτήρα. Απαιτείται δηλαδή έκφραση βούλησης για προσχώρηση. Σε περίπτωση που κάποιος από τους εντασσόμενους δε θα θελήσει να προσχωρήσει στην ασφάλιση σε ένα ή πλείονα από αυτά, για λόγους που ο ίδιος θα εκτιμήσει, θα ασφαλισθεί υποχρεωτικώς στο Ι.Κ.Α. για ασθένεια και στο Ι.Κ.Α. - TEAM για επικουρική σύνταξη και όχι σε τυχόν άλλα ταμεία που πρότερον ασφαλιζόταν Ταμεία κύριας σύνταξης με τη μορφή ΝΠΙΔ δε λειτουργούν.

Ναι μεν ο χρόνος ασφάλισης στους προηγούμενους φορείς για σύνταξη (κύρια ή επικουρική) δε χάνεται, ωστόσο, η διαδοχική αυτή ασφάλιση έχει και μειονεκτήματα. Κάθε Οργανισμός στην ασφάλιση του οποίου υπήχθη διαδοχικά ο υπό συνταξιοδότηση απονέμει χωριστά σύνταξη, σύμφωνα με τη νομοθεσία που τον διέπει, με βάση όμως το συνολικό χρόνο διαδοχικής ασφάλισης και στη συνέχεια προσδιορίζει το ποσό της σύνταξης που τον βαρύνει κατά την αναλογία του χρόνου ασφάλισης σ' αυτόν. Παράδειγμα: Εάν ένας έχει 25ετή ασφάλιση σε ένα φορέα και 10ετή σε άλλον, έκαστος θα απονείμει σύνταξη 35 ετών, αλλά ο πρώτος θα προσδιορίσει το ποσό που το βαρύνει με 25/35 και ο δεύτερος σε 18/35. Το άθροισμα των δύο ποσών αποτελεί το σύνολο της σύνταξης που καταβάλλει τελικά ο δεύτερος φορέας. Είναι μάλλον βέβαιο ότι με τη μέθοδο αυτή προκύπτει σύνταξη από λίγο ως πολύ μικρότερη εκείνης που θα είχε ο αυτός ασφαλισμένος εάν η ασφάλιση διανυόταν σε ένα φορέα.

Ένα άλλο μειωτικό της συνταξιοδοτικής προσδοκίας αποτέλεσμα μπορεί να επιφέρει η διαφορετική ηλικία συνταξιοδότησης από φορέα

σε φορέα. Αίφνης, εάν ο τελευταίος Οργανισμός που απονέμει τη σύνταξη χορηγεί αυτή σε ηλικία μικρότερη από την ηλικία των 68 ετών για άνδρες και 55 ετών για γυναίκες, ο φορέας στον οποίο επήλθε προηγούμενη ασφάλιση επιβαρύνεται με τη δαπάνη συνταξιοδότησης, όταν ο ασφαλισμένος συμπληρώσει το ανωτέρω κατά περίπτωση όριο ηλικίας, οπότε και καταβάλλεται σε αυτόν το ποσό της σύνταξης που αναλογεί κατά τα ανωτέρω στον πρώτο φορέα (Ν. 2884/92 αρ. 69).

Σκόπιμο και κοινωνικά επιβεβλημένο είναι η πολιτεία χωρίς να αποτρέπει τις αναγκαίες συγχωνεύσεις να λάβει μέτρα αποφυγής των μειονεκτημάτων της Δ.Α., αφού είναι βέβαιο ότι οι συγχωνεύσεις κ.λ.π. γίνονται ερήμην των μισθωτών. Εναλλακτικές λύσεις στο προκείμενο θέμα υπάρχουν. Οι θιγόμενοι τις γνωρίζουν.

Οι τακτικοί υπάλληλοι των ΝΠΔΔ διέπονται από ίδιο συνταξιοδοτικό καθεστώς όμοιο εκείνου που ισχύει για τους δημοσίους υπαλλήλους είτε δια της παραπομπής στον κώδικα πολιτικών και στρατιωτικών συντάξεων (ΠΔ 1849/79), είτε με ίδιες διατάξεις όμοιες εκείνων του κώδικα. Φορέας συνταξιοδότησης σε άλλες περιπτώσεις είναι το ίδιο το ΝΠΔΔ (εργοδότης - φορέας), όπως συμβαίνει με τους τακτικούς υπαλλήλους των: ΜΤΣ και ΝΙΜΙΤΣ, ΙΚΑ, Ταμείο Νομικών, ΤΑΔΚΥ, ΤΣΑΥ, ΤΕΑΠΕΛ, ΡΣ Εφημεριδοπωλών, ΟΓΑ, ΤΣΜΕΔΕ, ΕΛΓΑ. Για το τακτικό προσωπικό όλων των άλλων ΝΠΔΔ αρμόδιο είναι το ΙΚΑ, με εξαίρεση το ΤΣΜΕΔΕ που συνταξιοδοτεί και το προσωπικό του ΤΕΕ και το Ταμείο Νομικών για το προσωπικό του Ταμείου Πρ. Αμίσθων Δικαστικών Κλητήρων και του ΤΥΔΕ.

Η ρύθμιση αυτή στηρίζεται στην άποψη ότι τα ΝΠΔΔ αποτελούν στην ουσία αποκεντρωμένες καθ' ύλη ή κατά τόπο δημόσιες υπηρεσίες και οι τακτικοί υπάλληλοι αυτών συνδέονται με σχέση δημοσίου δικαίου, έχοντας τις υποχρεώσεις των δημοσίων υπαλλήλων, διεπόμενοι από τον Υπαλληλικό Κώδικα ως και οι πρώτοι. Η ειδική αυτή

συνταξιοδοτική ρύθμιση στηρίζεται έμμεσα στα αρθρ. 73 και 183 παρ. 6 του Συντ.

Η μετατροπή του ΝΠΔΔ σε Α.Ε. αφαιρεί από αυτό και τους υπαλλήλους του τις ως άνω ιδιότητες και μεταβάλλει τη σχέση των τελευταίων σε εξαρτημένη εργασία του ιδιωτικού δικαίου. Μέχρι σήμερα, απ' όσα γνωρίζουμε, μετά από κάθε μεταβολή ΝΠΔΔ σε ΝΠΙΔ ακολούθησε και ειδική νομοθετική ρύθμιση, ώστε οι κατά τη μετατροπή υπηρετούντες τακτικοί υπάλληλοι του πρώην ΝΠΔΔ, να εξακολουθούν διεπόμενοι από το ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς που είχαν πριν από την μετατροπή (π.χ. το ΕΙΡ και ΕΙΡΤ που έγινε ΕΡΤ α.ε. - Ν. 238/75, 397/76 ή ΔΕΘ Ν. 735/77 και 2687/99 ο ΟΑΠ Ν. 1868/78, το Εθνικό Θέατρο, το ΚΘΒΕ και η ΕΛΣ Ν. 2273/94 και 2328/95, οι ΟΛΠ και ΟΛΘ Ν. 2688/99 και 2783/99, οι ΟΛΘ και ΟΥΘ που μετατράπηκαν σε ΑΕ και συγχωνεύθηκαν σε ΕΥΑΘ α.ε. Ν. 2592/98 και 2651/98 κ.α.

Οι προσλαμβανόμενοι όμως εφεξής της μετατροπής, ως συνδεδεμένοι με σχέση εξαρτημένης εργασίας ιδιωτικού δικαίου, διέπονται ασφαλιστικώς από τις κοινές διατάξεις.

ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΞΑΓΟΡΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ

Πώς να επιλέξετε μια εταιρεία ερευνών Μάρκετινγκ και πώς να συνεργαστείτε μαζί της

Στον ορισμό «επιχείρηση έρευνας» περιλαμβάνονται οι ανώνυμες και μη ανώνυμες επιχειρήσεις.

Η εξειδικευμένη επιχείρηση προσφέρει ένα ή περισσότερα εξειδικευμένα είδη μεθόδων συλλογής στοιχείων όπως τηλεφωνικές συνεντεύξεις, από πόρτα σε πόρτα προσωπική επαφή, συνεντεύξεις χώρων υποδοχής καταστημάτων ταχυδρομικές συνεντεύξεις και ειδικές ομάδες.

Οι επιχειρήσεις προσφοράς τυποποιημένων υπηρεσιών περιλαμβάνουν υπηρεσίες ταυτόχρονης δημοσίευσης και επιχειρήσεις οι οποίες προσφέρουν τυποποιημένες διαδικασίες όπως μια μέθοδος δοκιμής ραδιοφωνικών ή τηλεοπτικών διαφημίσεων.

Μερικές φορές είναι απαραίτητη μια ουδέτερη εξωτερική πηγή για λόγους προερχόμενους είτε μέσα από την επιχείρηση είτε απ' έξω. Εάν έχετε πάρει μια δυνατή θέση σε κάποιο θέμα, πριν αναλάβετε την εκπόνηση μιας έρευνας για να δείτε εάν έχετε δίκαιο είναι πιθανό πως πολλοί από τους συνεργάτες σας να μην αποδεχθούν τα αποτελέσματα οποιασδήποτε μελέτης σας που υποστηρίζει τη θέση σας θα σπαταλούσατε το χρόνο σας και τα χρήματα σας. Μια ουδέτερη πηγή όμως είναι πιθανό να μην αμφισβητηθεί.

Επίσης, εάν σκέπτεστε να χρησιμοποιήσετε τα αποτελέσματα έξω από την εταιρεία (όπως με διαφημιστές) ίσως να υπάρχει ένα πλεονέκτημα να χρησιμοποιήσετε μια εξωτερική επιχείρηση από πλευράς πειστικότητας.

Πιο κάτω περιγράφονται τέσσερις (4) κύριες φάσεις επισημάνσεις πιθανών εταιρειών για αξιολόγηση, διαδικασία επιλογής, συλλογή προσφορών ή προτάσεων και συνεργασία με την επιχείρηση.

Επισημάνση πιθανών εταιρειών

1) Προσδιορίστε τις ανάγκες σας. Αυτό είναι το πρώτο βήμα. Δεν έχει έννοια να προσπαθείτε να επισημάνετε πιθανές επιχειρήσεις όταν δεν έχετε πρώτα προσδιορίσει τις ανάγκες σας. Όπως δεν θα σκεπτόσαστε να ζητήσετε μια συνάντηση σε μια ιατρική κλινική πριν καθορίσετε τι ειδικότητα γιατρού χρειάζεστε, έτσι και εδώ δεν θα ψάξετε για μια ερευνητική επιχείρηση επισκόπησης πριν καθορίσετε τις ανάγκες σας. Πόσο ευρείς είναι οι γεωγραφικές σας απαιτήσεις; Τι είδος κάλυψη οφείλετε να έχετε για την μελέτη σας; Τι μέγεθος υπηρεσιών χρειάζεστε; Είναι απαραίτητο να γίνουν από μια εξωτερική επιχείρηση όλες οι φάσεις της μελέτης.

2) Η συγκέντρωση ονομάτων πιθανών εταιρειών. Μια ομάδα πηγών για προτάσεις ονομάτων είναι ανεπίσημη. Εδώ μιλάμε για προσωπικές επαφές. Στην περίπτωση που η επιχείρησή σας χρησιμοποιεί, ένα διαφημιστικό γραφείο είναι πολύ πιθανό οι άνθρωποι του γραφείου αυτού να σας προτείνουν επιχειρήσεις που ανταποκρίνονται στις ανάγκες σας. Προσοχή όμως γιατί περιέχονται κίνδυνοι. Στην περίπτωση που θα χρησιμοποιήσετε μια ερευνητική πηγή που σας προτάθηκε από το γραφείο, η ερευνητική επιχείρηση καταλήγει να είναι υπόχρεη και στο γραφείο και σε σας. Αυτό είναι δυνατόν να προκαλέσει μια σύγκρουση, ιδιαίτερα εάν αυτό που χρειάζεστε είναι μια μελέτη σχετική με διαφήμιση.

Ίσως μια καλύτερη - εάν υπάρχει - είναι ένας άνθρωπος του Μάρκετινγκ ο οποίος εργάζεται σε μια εταιρεία η οποία δεν είναι ανταγωνίστριά σας άμεσα. Να είστε τελείως ανοικτοί και ειλικρινείς στην προσέγγισή σας μαζί του. Να πείτε πως έχετε λίγη πείρα με ερευνητικές επιχειρήσεις και πως θα θέλατε μερικές προτάσεις για επιχειρήσεις οι οποίες θα μπορούσαν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις σας. Έχει το άτομο με το οποίο μιλάτε χρησιμοποιήσει

ερευνητικές επιχειρήσεις; Ποιες; Ποια έκανε τις καλύτερες μελέτες;

Εάν κάνετε επαφές σαν και αυτή, μην διστάζετε να ρωτήσετε τον άνθρωπο του Μάρκετινγκ με ποιες ερευνητικές επιχειρήσεις είχε ο ίδιος εμπειρίες.

3) Πώς να επιλέξετε μια εταιρεία ερευνών. Δεν είναι δύσκολο να κάνετε κάτι τέτοιο απ' όσο ίσως αρχικά νομίζετε σαν καινούριος στην έρευνα. Ο ένας από τους συγγραφείς με την ιδιότητά του σαν σύμβουλος ενός συνδέσμου ζήτησε από ερευνητικές επιχειρήσεις τρεις προτάσεις. Αφού τις πήρε έστειλε αντίγραφα τους στον αρμόδιο του συνδέσμου για να προτείνει τη μια από τις τρεις επιχειρήσεις. Στην πρώτη συνάντηση του συμβούλου με τον αρμόδιο του συνδέσμου, ο αρμόδιος είπε με κάποιο δισταγμό πως η μια από τις προτάσεις δεν ήταν πολύ καλή. Είχε απόλυτο δίκιο. Αμέσως η συγκεκριμένη αυτή πρόταση απορρίφθηκε.

Δεν είναι απαραίτητο να είστε ειδικός έρευνας για να διακρίνετε μια φτωχή πρόταση. Το μόνο που απαιτείται είναι κοινός νους. Τότε λοιπόν γιατί ψάχνετε; Θέλετε να ερευνησετε πολιτική, τιμολόγηση, διαδικασίες, προσωπικό και άλλα θέματα.

(α) Πολιτική: Πρέπει να μάθετε ποια είναι η πολιτική της ερευνητικής επιχείρησης επειδή είναι πιθανό να είστε αγοραστής έρευνας για πρώτη φορά είναι απίθανο να πιστεύετε πως η ερευνητική επιχείρηση πρόκειται να μεταβάλει ή να τροποποιήσει την πολιτική της για σας, ένα πρωτάρη αγοραστή. Εάν δείτε πως η επιχείρηση έχει πάρει στάση για να σας πει με ποίο τρόπο ακριβώς πρέπει να κάνετε μια μελέτη τότε ίσως να μην θέλετε να συνεργαστείτε μαζί της. Εάν αποκρινόμενοι στις ερωτήσεις σας, σας πουν πως διατηρούν το δικαίωμα να σας επιτρέψουν με την έγκρισή τους να οδηγηθείτε σε συμπεράσματα και ερμηνείες τότε ίσως θέλετε να το ξανασκεφτείτε.

(β) Τιμολόγηση: Η τιμολόγηση είναι ένα άλλο σπουδαίο θέμα για

εξέταση. Οι ερευνητικές επιχειρήσεις παρέχουν τρεις βασικούς τρόπους κοστολόγησης. Ο ένας είναι η μέθοδος κόστος-συν. Σας λέει η επιχείρηση ότι θα κάνει αυτό που της λέτε και όταν θα γνωρίζει τις δαπάνες θα σας «χρεώσει». Ξεχάστε το. Είναι σαν να συμπληρώνετε μια επιταγή. Υπάρχει μια περίπτωση όπου δεν έχετε άλλη επιλογή εκτός από το κόστος-συν. Αυτή είναι όταν ψωνίζετε μόνο για συνεντεύξεις από κάποιον που μπορεί να ονομάζεται τοπικός επιθεωρητής ή ερευνητική επιχείρηση. Εδώ θα πληρώσετε σε ωριαία βάση για τις συνεντεύξεις (και να βεβαιωθείτε από πριν για το κόστος της εργασίας). Βασικά θα επιβαρυνθείτε για τον χρόνο που δαπανά ένας υπάλληλος για να φθάσει στον χώρο της εργασίας ή για τον χρόνο που απαιτείται με την μέθοδο από πόρτα σε πόρτα. Ο επιθεωρητής της θα προσθέσει μια ποσοστιαία αμοιβή για λογαριασμό του. Θα είστε υποχρεωμένοι να πληρώσετε δαπάνες αρμόδιου συνέντευξης, όπως χιλιομετρικά αυτοκινήτου διόδια και συναφή, ακόμα και τη διατροφή του αρμοδίου συνέντευξης όταν είναι υποχρεωμένος λόγω της φύσης της αποστολής του να τρώει έξω. Ο επιθεωρητής είναι σε θέση να σας δώσει από πριν μια τιμή αλλά σε γενικές γραμμές θα χρειαστεί να πληρώσετε κόστος-συν.

Μια δεύτερη μέθοδος τιμολόγησης είναι η κατ' αποκοπή. Οι πιθανότητες για να πληρώσετε με αυτή τη μέθοδο δεν είναι πολλές. Υπάρχουν πολλά άγνωστα σημεία σε μια εργασία επισκόπησης. Εάν καταφέρετε και βρείτε μια επιχείρηση η οποία θα σας προσφέρει την κατ' αποκοπή μέθοδο πληρωμής και νομίζετε πως η τιμή τους είναι λογική μάλλον πρέπει να την αποδεχτείτε.

3) Διαδικασίες. Ζητήστε από την δυνητική ερευνητική επιχείρηση να σας πει όσο το δυνατό πιο πολλά πράγματα. Ζητήστε τους να σας περιγράψουν τη μέθοδο δειγματοληψίας που προτείνουν για την μελέτη σας. Πώς θα κατασκευάσουν το ερωτηματολόγιο; Πώς θα το

δοκιμάσουν; Εάν η μελέτη είναι τέτοια που απαιτούνται προσωπικές συνεντεύξεις (στις στοές, στο σπίτι, στο τηλέφωνο) ποια είναι η φύση του προσωπικού των συνεντεύξεων; Με ποιο τρόπο γενικά έχουν εκπαιδευτεί; Τι είδους εκπαίδευση συνιστάται για την ιδιαίτερη μελέτη σας;

Μετά έρχεται το ερώτημα του βαθμού περάτωσης. Μας είναι δύσκολο εδώ να σας δώσουμε μια συμβουλή. Ο βαθμός περάτωσης είναι η αναλογία των συνεντεύξεων που ήλθαν σε πέρας. Όσο μικρότερος ο βαθμός περάτωσης τόσο μικρότερη και η αξιοπιστία της μελέτης. Ποιες είναι οι διαδικασίες σύνταξης και κωδικοποίησης που χρησιμοποιεί η επιχείρηση; Ποιο είναι το σύστημά τους επεξεργασίας στοιχείων; Χρησιμοποιούν κάποιο πρόγραμμα ηλεκτρονικού εγκεφάλου ειδικό για μελέτες μάρκετινγκ;

4) Προσωπικό. Το προσωπικό είναι αυτοί που θέτουν σε εφαρμογή τις διαδικασίες και την πολιτική της ερευνητικής επιχείρησης. Οι άνθρωποι είναι η καρδιά της ερευνητικής επιχείρησης και αυτοί είναι που καθορίζουν πόσο πλούσιο ή φτωχό θα είναι το τελικό προϊόν. Προσέξτε μόνο γιατί μερικοί είναι τελείως αγόρτες.

Εδώ και πολλά χρόνια κάποιος μεγάλος αγοραστής ερευνών βρήκε πως τα αποτελέσματα μιας μελέτης που του είχε κάνει μια εξωτερική ερευνητική επιχείρηση ήταν γι' αυτόν τελείως απίστευτα. Μια μέρα χωρίς καμία προειδοποίηση πήγε στο γραφείο της ερευνητικής επιχείρησης και ζήτησε να δει τα ερωτηματολόγια. Δεν υπήρχαν. Ο αγοραστής αυτός απαίτησε από τον πρόεδρο της ερευνητικής επιχείρησης ή να κλείσει η ερευνητική επιχείρηση τις πόρτες της εντός τριάντα ημερών ή ο ίδιος θα δημοσίευε τις απόψεις του. Η ερευνητική επιχείρηση διπλώθηκε στα δυο.

Δεν ισχυριζόμαστε πως υπάρχουν πάρα πολλοί ανειλικρινείς άνθρωποι στον τομέα των ερευνητικών επιχειρήσεων επισκόπησης.

Απλώς σας προειδοποιούμε να είστε προσεκτικοί.

Ο δυνητικός αγοραστής οφείλει να μάθει ένα σωρό πράγματα για τον αρμόδιο υπάλληλο και τους προϊστάμενους του τμήματος επεξεργασίας. Ο αρμόδιος υπάλληλος ανεξάρτητα του τίτλου, είναι το πρόσωπο που χειρίζεται τις συναλλαγές μαζί σας και ο οποίος χαρακτηριστικά λειτουργεί σαν ένας διευθυντής για την συγκεκριμένη μελέτη εντός της ερευνητικής επιχείρησης. Κοιτάζει η μελέτη να προχωράει σύμφωνα με το πρόγραμμα και ότι ο προϊστάμενος του κάθε τμήματος καταλαβαίνει και εκτελεί τη δική του αναλογία της εργασίας, το σχέδιο της μελέτης (εάν αυτό αποτελεί μέρος απ' ό,τι αγοράζεται). Στηρίξτε την κρίση σας στον αρμόδιο υπάλληλο. Μόνο αυτό μπορείτε να κάνετε και κατά πάσα πιθανότητα θα έχετε δίκιο. Στην περίπτωση που έχετε αμφιβολίες είναι πιθανό ότι δεν θα τα πάτε καλά μαζί του.

Ένα άλλο σημαντικό σημείο σχετικά με τον αρμόδιο υπάλληλο που πρέπει να προσέξετε είναι να βεβαιωθείτε πως θα συνεργαστείτε με το ίδιο πρόσωπο της επιχείρησης από την αρχή μέχρι το τέλος της μελέτης. Πολλές από τις ερευνητικές επιχειρήσεις έχουν το συνήθεια αφ' ότου αναλάβουν την μελέτη σας να ορίζουν ένα δευτερο βοηθητικό πρόσωπο στην ομάδα.

Σαν υποψήφιοι μιας μελέτης έρευνας μάρκετινγκ θα έχετε την επιθυμία να μιλήσετε και με τους προϊστάμενους των τμημάτων της ερευνητικής εταιρείας. Εδώ μπορεί να περιλαμβάνονται το τμήμα δειγματοληψίας, το τμήμα συνεντεύξεων ή συλλογής στοιχείων και το τμήμα επεξεργασίας στοιχείων. Ρωτήστε τους για παράδειγμα να σας πουν για την λειτουργία των τμημάτων τους και για τις ενέργειες που κάνουν για να εξασφαλίσουν ποιότητα. Πολύ γρήγορα θα έχετε σχηματίσει γνώμη για το εάν ή όχι είναι ανειλικρινείς στο πόσο πλήρης είναι η επιχείρησή τους και στο εάν ή όχι έχουν κάνει πολύ σκέψη σε αυτά που κάνουν έξω από την καθημερινή ρουτίνα. Πρέπει να πειστείτε

πως οι άνθρωποι αυτοί μπορούν να σας είναι χρήσιμοι και με την καθοδήγησή τους που είναι απαραίτητη και με το κατάλληλο είδος βοήθειας σε ό,τι αφορά την κατανομή της εργασίας μεταξύ των τμημάτων της επιχείρησής τους.

5) Άλλες ασχολίες. Υπάρχουν πολλές άλλες φροντίδες. Μια από αυτές είναι η γεωγραφική απόσταση ανάμεσα σε σας και στην ερευνητική. Καλύτερα να μην είναι πολύ μεγάλη εφ' όσον είστε καινούριοι αγοραστής έρευνας. Ο λόγος; Υπάρχουν πολλά πιθανά προβλήματα. Η συνεχής επικοινωνία μεταξύ σας είναι ουσιώδης. Πρέπει να γνωρίζετε τι γίνεται. Είναι δυνατό ακόμα και ένας πεπειραμένος αγοραστής έρευνας να σφάλλει εάν δεν υπάρχει σταθερή ροή επικοινωνίας.

Σαν μέρος της διαδικασίας σας επιλογής βεβαιωθείτε πως επισκέπτεστε τους χώρους της ερευνητικής επιχείρησης. Είναι πολύ πιθανό να αποκτήσετε μεγάλη εμπειρία. Οποσδήποτε θα πάρετε μια ιδέα για το μέγεθος της εταιρείας. Θα πάρετε επίσης μια ιδέα για την γενική επιβλητικότητα της.

Πώς να συνεργαστείτε με μια εταιρεία ερευνών

Τα προβλήματα από τη στιγμή που έχει επιλεγεί μια επιχείρηση η οποία θα αναλάβει την εργασία σας δεν έχουν τελειώσει. Πρέπει να βεβαιωθείτε πως και εσείς και αυτοί, εργάζεσθε από κοινού για την εκπόνηση της μελέτης που θέλετε. Κάτι μπορεί να μην πάει σωστά. Δεν πρέπει να σας διαφεύγει το γεγονός πως οι άνθρωποι αυτοί, πιθανόν να είναι άγνωστοι σε σας και στην επιχείρησή σας.

Ένα από τα χειρότερα πράγματα που μπορείτε να κάνετε είναι να αναθέσετε την εργασία σε μια ερευνητική επιχείρηση και να μην ασχοληθείτε με το θέμα αυτό καθόλου μέχρι την ημερομηνία περάτωσής της. Στο σημείο εκείνο η μελέτη ίσως να έχει κατολισθήσει τόσο πολύ σε

λάθος δρόμο ώστε να μην υπάρχει τρόπος επιστροφής στο σωστό. Οφείλετε να είστε σε επαφή με την ερευνητική επιχείρηση σε τακτά χρονικά διαστήματα ευθύς εξ' αρχής. Και ίσως είναι ωφέλιμο να προγραμματίσετε σε καθορισμένα χρονικά διαστήματα και να λάβετε γραπτές εκθέσεις προόδου.

Θα έχετε μια κύρια επαφή στην ερευνητική επιχείρηση αλλά μην στηρίζετε μόνο σ' αυτήν. Βεβαιωθείτε πως καθιερώνεται επαφή με κάθε στέλεχος το οποίο εργάζεται στην εργασία σας. Διαφορετικά, ίσως ανακαλύψετε πολύ αργά πως τα πράγματα δεν πάνε καλά.

Θα θέλετε να ξέρετε πως πάει η μελέτη σας όχι μόνο από πλευράς τεχνικής, αλλά επίσης και από πλευράς χρόνου περάτωσης. Εάν υπάρχουν καθυστερήσεις καλύτερα να το ξέρετε, όπως πρέπει να ξέρετε επίσης, τι μέτρα παίρνει η ερευνητική επιχείρηση για την ελάττωσή τους και την επανόρθωσή τους.

Υπάρχει επίσης η υπόθεση του κόστους. Εάν ακολουθήσετε τις προτάσεις μας θα έχετε τον προϋπολογισμό των δαπανών αλλά εάν κατά τύχη συνεργάζεστε με μια μικρή ερευνητική επιχείρηση που αντιμετωπίζει προβλήματα ρευστότητας τότε είναι πιθανό να έχετε προβλήματα με την μελέτη σας. Μερικές φορές ούτε εσείς ούτε η ερευνητική επιχείρηση μπορούν να προβλέψουν μερικές πιθανότητες.

Νέες δυνατότητες και προοπτικές

A. Η ελληνική οικονομία αποτελεί την τελευταία «αναδυόμενη αγορά» στον ευρύτερο χώρο της ΟΝΕ που άρχισε την λειτουργία της την 1-4-1999. Κατά συνέπεια θα υπάρξει έντονο ενδιαφέρον για την αγορά αυτή και από ξένους Ευρωπαίους και μη ατομικούς και Θεσμικούς επενδυτές, με την προοπτική ότι με την πλήρη ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ που έγινε το 2001, δεν θα έχουν πλέον κανένα συναλλαγματικό κίνδυνο, λόγω της κυκλοφορίας του ΕΥΡΩ σε

ολόκληρο τον ευρωπαϊκό οικονομικό χώρο.

Β. Στην ενδιάμεση περίοδο, σύμφωνα με το πρόγραμμα σύγκλισης, σημειώνεται αποκλιμάκωση του πληθωρισμού και των επιτοκίων.

Γ. Σύμφωνα με το κυβερνητικό πρόγραμμα, πρόκειται να υπάρξει επιτάχυνση της πορείας αποκρατικοποιήσεων των ΔΕΚΟ, που θα απελευθερώσει πόρους για επενδύσεις, θα συντελέσει σε προσφορά νέων χρηματοπιστηριακών τίτλων κ.ο.κ.

Δ. Αναμένεται η εκτέλεση μιας σειράς έργων για τους Ολυμπιακούς αγώνες του 2004, με παράλληλη υψηλότερη απορρόφηση πόρων από το Κ.Π.Σ.

Ε. Η ελληνική οικονομία έχει εισέλθει στην τροχιά της σύγκλισης, με εξυγίανση της δημοσιονομικής διαχείρισης και εκτέλεση επιχειρηματικών σχεδίων επενδύσεων προσαρμογής των επιχειρηματικών μονάδων στο νέο Ευρωπαϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον, με ενδεχόμενη συνέπεια την αύξηση του ρυθμού του Α.Ε.Π., της απασχόλησης, των εισοδημάτων, κ.τ.λ.

Ο κατάλογος των παραγόντων που θεμελιώνουν θετικές προοπτικές για την ελληνική αγορά - οικονομία μπορεί να γίνει ακόμη πιο μακρύς.

Η οικονομική πολιτική που ασκείται στην αγορά

Οι εξελίξεις στην ελληνική οικονομία - αγορά, διαμορφώθηκαν κάτω από την επίδραση της οικονομικής πολιτικής που ασκήθηκε. Διάφοροι υπήρξαν βέβαια οι παράγοντες που επέδρασαν συνεχώς ή κατά καιρούς στην άσκηση της οικονομικής πολιτικής, οι ανεπάρκειες του αναπτυξιακού προγραμματισμού που ήδη αναφέρθηκαν, οι δραστικές ανατιμήσεις των πρώτων υλών και του πετρελαίου, οι υψηλές αμυντικές δαπάνες, η είσοδος της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ., οι συνεχείς

κυβερνητικοί ανασχηματισμοί κ.λ.π.

Βασικό σκέλος της αναπτυξιακής πολιτικής από τα πρώτα στάδια αναπτύξεως στην μεταπολεμική Ελλάδα, αποτέλεσε η προστατευτική πολιτική. Με την υψηλή φορολογική επιβάρυνση των εισαγομένων προϊόντων και την επιδότηση των εξαγομένων απέβλεπε στην αποκατάσταση των εισαγωγών από την εγχώρια παραγωγή και την ενθάρρυνση των εξαγωγών.

Αυτή η πολιτική ενδείκνυται βέβαια για την προστασία και ανάπτυξη της εγχώριας βιομηχανίας στα αρχικά στάδια της εκβιομηχανίσεως, πρέπει όμως να εγκαταλείπεται σταδιακά ώστε η βιομηχανία να επικρατήσει στον διεθνή ανταγωνισμό. Στην Ελλάδα, η πολιτική του προστατευτισμού ασκήθηκε για αρκετές δεκαετίες και είναι σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνη για τις διαρθρωτικές αδυναμίες που παρουσιάζει το ελληνικό παραγωγικό δυναμικό.

Οι οικονομικές σχέσεις της Ελλάδας με άλλες χώρες

Αναλύοντας το εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδας σε επίπεδο χωρών για το έτος 1988, παρατηρούμε ότι τόσο στην πλευρά των εισαγωγών όσο και στην πλευρά των εξαγωγών, ο κύριος όγκος - σε επίπεδο περίπου 60% - του εξωτερικού εμπορίου της χώρας διεξάγεται με τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Το κράτος - μέλος της Ε.Ο.Κ. με τη μεγαλύτερη βαρύτητα στις εμπορικές του σχέσεις με την Ελλάδα είναι η Δυτική Γερμανία (αντιπροσωπεύει 42% στο σκέλος των ελληνικών εξαγωγών προς την κοινότητα και 32% στο σκέλος των ελληνικών εισαγωγών από την κοινότητα).

Παρατηρώντας την εξέλιξη του εξωτερικού εμπορίου της Ελλάδος με άλλες χώρες από το 1970 και μετά γίνεται σαφές, ότι η θέση της Ε.Ο.Κ. ενδυναμώνεται μετά το 1981 - έτος της ένταξης - τόσο στην πλευρά των εισαγωγών όσο και στην πλευρά των εξαγωγών.

Αξιοσημείωτη είναι επίσης και η εξέλιξη του εξωτερικού εμπορίου της Ελλάδας με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Η πλευρά των εισαγωγών μας παρουσιάζει ένα μικρό αλλά σταθερό ποσοστό συμμετοχής, ενώ οι εξαγωγές μας προς αυτές τις χώρες τείνουν διαρκώς να μειώνονται. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται σε δύο κυρίως λόγους: α) στην κρίση που έπληξε και αυτές τις χώρες στην δεκαετία του 1980 με αποτέλεσμα να μειώσουν τις εισαγωγές τους και β) στις γνωστές αδυναμίες του Ελληνικού παραγωγικού δυναμικού να προσφέρει προϊόντα υψηλής τεχνολογίας που άρχισαν να ενδιαφέρουν αυτές τις χώρες - με δεδομένη την τεχνολογική τους υστέρηση - όλο και περισσότερο. Άλλωστε μέχρι πρόσφατα το εξωτερικό εμπόριο αντιπροσώπευε γι' αυτόν τον όμιλο χωρών συμπλήρωμα στον προγραμματισμό τους, με αποτέλεσμα ασυνέχεια στην διαμόρφωση των εισαγωγών τους. Οι κοσμογονικές αλλαγές που συντελούνται σ' αυτές τις χώρες θα έχουν σαν συνέπεια το άνοιγμα των συνόρων τους στο εξωτερικό εμπόριο, με αποτέλεσμα την ύπαρξη αυξημένων ευκαιριών εξαγωγής για την Ελλάδα, που δεν πρέπει να παραμείνουν ανεκμετάλλευτες.

Επιπτώσεις στην Ελληνική οικονομία - αγορά από την ένταξη -

Οφέλη και προβλήματα

Αναλύοντας τις οικονομικές σχέσεις της Ελλάδας με άλλες χώρες, παρατηρούμε την σπουδαιότητα και βαρύτητα της Ε.Ο.Κ. στο εξωτερικό μας εμπόριο. Την διεύρυνση των ελληνικών εξαγωγών στο χώρο της Ε.Ο.Κ. ακολούθησε βέβαια και η διεύρυνση των εισαγωγών, γεγονός που οφείλεται εν μέρει στην ένταξη της χώρας στην Ε.Ο.Κ., αλλά κυρίως στην εισοδηματική πολιτική και στην αλλαγή της σύνθεσης της εσωτερικής ζήτησης για προϊόντα που η εγχώρια παραγωγική δραστηριότητα αδυνατούσε να καλύψει. Αύξηση των εισαγωγών από

τις αναπτυγμένες χώρες τις Ε.Ο.Κ. θα είχε ως εκ τούτου σημειωθεί ανεξαρτητως της εντάξεως της χώρας μας.

Εκτός από το εξωτερικό εμπόριο, σημαντικές για την οικονομία της χώρας μας είναι οι χρηματικές μεταβιβάσεις πόρων της Ε.Ο.Κ. προς την Ελλάδα. Όπως παρατηρούμε αυτές οι απολήψεις αυξάνουν μετά το τέλος της ένταξης με ταχύ ρυθμό και καταλαμβάνουν υψηλό ποσοστό των τόσο σημαντικών για την οικονομία άδηλων πόρων. Η σημασία αυτών των μεταβιβάσεων γίνεται κατανοητή από το γεγονός ότι το 1991 κάλυψαν το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου σε ποσοστό πάνω από 31%.

Από την διάρθρωση των απολήψεων το μεγαλύτερο ποσοστό απορροφάται από το Αγροτικό Ταμείο, το κύριο μέρος του οποίου είναι οι εγγυήσεις ενώ μικρό μέρος αφορά το τμήμα προσανατολισμού. Η υποστήριξη του εισοδήματος των Ελλήνων αγροτών είναι εμφανής.

Οι απολήψεις της Ελλάδας από το περιφερειακό ταμείο παρουσιάζουν σταθερό ποσοστό συμμετοχής μετά το 1982 πράγμα που οφείλεται εν μέρει στην αδυναμία της ελληνικής πλευράς να πραγματοποιήσει έργο περιφερειακής αναπτύξεως, ώστε να επιτύχει πρόσθετη χρηματοδότηση από την Ε.Ο.Κ. Συχνά η ελλιπής τεκμηρίωση σχεδίων αναπτύξεως σήμανε μη αποδοχή τους από αρμόδια όργανα της Ε.Ο.Κ. ώστε τελικά, ποσά που είχαν προβλεφθεί για χρηματοδότηση έργων υποδομής στην Ελλάδα να μην μεταβιβάζονται.

Χωρίς την ένταξη μας την θέση μας θα έπαιρναν ανταγωνιστές μας κυρίως Ισπανία, Πορτογαλία που θα εμπόδιζαν την διοχέτευση δικών μας προϊόντων στο χώρο της Ε.Ο.Κ., που τώρα απορροφά πάνω από 60% των εξαγωγών μας. Φυσικά δεν θα υπήρχε και η στήριξη του αγροτικού εισοδήματος. Η Ελλάδα θα έχανε επίσης κεφάλαια, τόσο δωρεάν παροχών όσο και χαμηλότοκων δανείων, χρήσιμα για την χρηματοδότηση της αναπτύξεως. Αναγκαία θα ήταν εξάλλου η

διατήρηση του προστατευτισμού που δυσκολεύει την επαφή με την σύγχρονη τεχνολογία και τις εξελίξεις της, με αποτέλεσμα να αναπαράγεται η υπανάπτυξη. Υπάρχει επίσης ένα πλήθος εξωοικονομικών ευνοϊκών επιδράσεων σχετικά με την πολιτική στήριξη, την εκπαίδευση κ.λ.π.

Αυτά τα πλεονεκτήματα όμως που παρέχει η ένταξη της χώρας μας στην Ε.Ο.Κ. συνεπάγονται και προβλήματα που έχουν την βάση τους κύρια στην υστέρηση της ελληνικής οικονομίας έναντι των ευρωπαϊκών εταίρων. Τα διαρθρωτικά προβλήματα καθιστούν την χώρα ευάλωτη σε πιθανή διείσδυση ξένων οικονομικών συμφερόντων ιδιαίτερα μετά το 1992. Οι ελληνικές επιχειρήσεις είναι την στιγμή αυτή στην πλειοψηφία τους ανέτοιμες να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό από κοινοτικές επιχειρήσεις που χαρακτηρίζονται από υψηλή παραγωγικότητα και εφαρμόζουν υψηλής τεχνολογίας μεθόδους παραγωγής.

Για να μετριασθούν αυτές οι επιπτώσεις, θα πρέπει οι έλληνες επιχειρηματίες να αξιοποιήσουν αντίστοιχες ευκαιρίες στα πλαίσια του κοινοτικού καθεστώτος, σε τομείς που υπάρχουν συγκριτικά πλεονεκτήματα (κατασκευαστικός τομέας, ναυτιλία κ.τ.λ.). Κυρίως όμως πρέπει να δοθεί από ελληνικής πλευράς προτεραιότητα στην αύξηση της παραγωγικότητας των εργαζομένων, με αξιοποίηση σύγχρονης τεχνολογίας, εξειδίκευση και καλύτερη οργάνωση των επιχειρήσεων. Από αυτή την διαδικασία εκσυγχρονισμού δεν πρέπει να εξαιρεθεί ο δημόσιος τομέας και κυρίως οι δημόσιες επιχειρήσεις.

Το όλο θέμα της εντάξεως της χώρας στην Ε.Ο.Κ. πρέπει να ιδωθεί υπό το πρίσμα μιας προκλήσεως για την οικονομική αναβάθμιση της χώρας. Αυτή η πρόκληση συνεπάγεται και ανάλογη προσπάθεια, δεδομένου ότι η ένταξη και μόνο δεν οδηγεί αυτόματα στην οικονομική ανάπτυξη. Υπάρχουν σοβαρές καθυστερήσεις από ελληνικής πλευράς

στο θέμα της προσαρμογής, παρά τις δυνατότητες που άφησαν οι μεταβατικές περίοδοι. Τα χρονικά περιθώρια στενεύουν και απαιτούν άμεση δραστηριοποίηση.

Οφέλη από την ένταξη της Ελλάδος στην Ε.Ο.Κ. προκύπτουν και για την κοινότητα. Συνοπτικά: α) γίνεται η πρώτη ναυτιλιακή δύναμη στον κόσμο, β) αποκτά αγορά που εισάγει κοινοτικά προϊόντα και εξασφαλίζει προοπτικές επενδυτικών δραστηριοτήτων, γ) εξασφαλίζει καλύτερο εφοδιασμό σε αγροτικά προϊόντα και ορυκτές ύλες και δ) έχει τη δυνατότητα να διευρύνει τις δραστηριότητές της στον χώρο της Μέσης Ανατολής και τον Αραβικό κόσμο, με τον οποίο η Ελλάδα διατηρεί καλές οικονομικές σχέσεις.

Η διαμόρφωση της ενιαίας αγοράς

Η πολιτική αυτή αποβλέπει αρχικά στη σύγκλιση και σταθεροποίηση των οικονομιών των κρατών - μελών. Οι βασικοί στόχοι είναι η διεύρυνση και η ενίσχυση της εσωτερικής αγοράς της κοινότητας, η πλήρης απελευθέρωση της κινήσεως κεφαλαίων, η ενίσχυση του Ευρωπαϊκού νομισματικού συστήματος, η δημιουργία ενιαίου κοινωνικού χώρου, η προστασία του περιβάλλοντος κ.λ.π. Στα πλαίσια αυτής της οικονομικής και νομισματικής ενοποίησης προβλέπεται η δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών ομοσπονδιακής φύσεως, ενιαία νομισματική πολιτική και ενιαίο νόμισμα. Αυτή η προοπτική αντιμετωπίζει δυσκολίες στην πραγματοποίησή της, τόσο από τις αδυναμίες του σημερινού μηχανισμού λήψεως αποφάσεων (απαιτείται ομοφωνία), όσο και από διάφορα εμπόδια που προϋποθέτουν εναρμόνιση φορολογική, νομισματική, προδιαγραφών κ.λ.π. Χωρίς έγκυρη προσαρμογή - και ενδεχόμενα πρόσθετη μεταβατική περίοδο - τα διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας (ιδίως δημοσιονομικής και

νομισματικής φύσεως) καθιστούν δύσκολη την οικονομική επιβίωση της χώρας στην Ενιαία Αγορά. Για αυτό τον λόγο θα συσταθεί Ταμείο Συνοχής, όπως συμφωνήθηκε στο Μάαστριχ για τις τέσσερις χώρες - μέλη των οποίων το κατά κεφαλή Α.Ε.Π. είναι κατώτερο του 90% του μέσου όρου της Κοινότητας (Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία, Ιρλανδία). Από τους πόρους του Ταμείου αυτού η Ελλάδα διεκδικεί 18-28 δισ. ECU για την περίοδο 1993-1999. Οι πόροι αυτοί, μαζί με άλλους, πρόσθετους πόρους που προβλέπει το πακέτο Ντελόρ για τα λιγότερα ευημερούντα κράτη - μέλη της κοινότητας (Διαρθρωτικά Ταμεία κ.τ.λ.) προσφέρουν άμεση υποστήριξη της οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδος με την προϋπόθεση σωστής χρησιμοποίησής τους (ανάπτυξη υποδομής, προσανατολισμός, υποστήριξη βιομηχανικής ανάπτυξης κ.τ.λ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- «Πρακτικός οδηγός Ερευνών Μάρκετινγκ. Έρευνα Αγοράς» George Green / A.B. Blankenshit, Εκδόσεις Θόδωρου Τυροβόλα.
- «Συγχωνεύσεις - Εξαγορές - Αναδιαρθρώσεις Επιχειρήσεων και οι Επιπτώσεις τους στις Εργασιακές Σχέσεις», Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Τμήμα Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Νομικής, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σακκούλα.